Poštnina plačana v gotovini

DELAVSKA ENOTNOST

GLASILO SINDIKATOV SLOVENIJE ● ŠTEV. 34 ● 20. AVGUSTA 1954 ● LETO XIII ● CENA 10 DIN

PROLETARCI VSEH DEŽEL, ZDRUŽITE SE!

K razgovorom o nagrajevanju

ZAKAJ JE NUJNO nagrajevanje po učinku dela?

V razgovorih o nagrajevanju zelo pogosto naletimo tudi na tole vprašanje: Ali je pametno, da že sedaj, ko je splošna življenjska raven še tako nizka, uvajamo tolikšne razlike v zaslužkih med posameznimi delavci?

Od kod to vprašanje?

Nekaterim se zdi, da pri nas še niso »zreli pogoji« za to, da bi vpeljali neke večje razlike med zaslužki posameznih delavcev, čeprav te razlike nastajajo izključno zaradi nagrajevanja po storilnosti delavcev. Taki nasprotniki »večjih razlik« v zaslužkih navadno niso proti temu, da se v gospodarstvu nagrajuje po delu, po delovnem učinku. Nasprotno! Proglašajo se celo za »goreče pristaše« tega načela, in, če hočete, zelo vzneseno govore — na članskih sestankih in na predavanjih — o tem, da je treba nagrajevati po učinku. Toda, ko je treba to načelo uveljaviti v praktičnem delu, se pojavijo ti »goreči pristaši« nagrajevanja po delu z grozečim pomislekom: Ne delajte razlik v zaslužkih; pogoji za to še niso zreli!

Kaj se to pravi?

Naši »goreči pristaši« nagrajevanja po delu so očividno zašli v slepo ulico, pa naj se tega zavedajo ali ne.

Kako to? No, poglejmo!

Teoretično se zavzemajo za nagrajevanje po delu. Pri nas so še vedno velike razlike med delovno izurjenostjo in storilnostjo posameznih delavcev. Če se odločimo za nagrajevanje po delu, bodo zaradi razlik v storilnosti med posameznimi delavci nastale tudi občutne razlike v zaslužkih.

Praktično nasprotujejo razlikam med zaslužki, češ da za take razlike niso »zreli pogoji«. Nasprotovati razlikam v zaslužkih, ki nastajajo izključno zaradi različne delovne storilnosti posameznih delavcev pa se — imenujmo stvari s pravim imenom — pravi zavračati nagrajevanje po delu.

Temeljito so zašli v slepo ulico! Zavzemajo se namreč za dve med seboj izključujoči se zadevi. »Teoretično« so pristaši nagrajevanja po delu, toda samo »teoretično«, to je samo na jeziku, kot pravimo po domače. V praktičnem gospodarskem življenju, kjer bi bilo omenjeno načelo potrebno uveljaviti, pa temu nasprotujejo zato, ker se boje, da bi vešči in izurjeni delavci dobili nekaj več kot manj vešči in manj pridni.

Zelo pogosto taki ljudje takole modrujejo: V teoriji se lepo sliši, »da dobi vsak po svojem delu«. Toda v praksi to povzroča razlike v zaslužkih. Takih razlik ne moremo dopustiti, sedaj ko je življenjska raven še tako nizka, kajti delavci, ki manj in slabše delajo, bi bili občutno prizadeti. Teorija je eno, praksa drugo — zaključujejo — in česar praksa ne prenese, tega ne moremo uveljaviti, najsi v teoriji še tako lepo zveni.

Zelo zanimiva ugotovitev!

Toda — poglejmo še malo, na kakšnih temeljih je zgrajena in kaj hočejo z njo braniti njeni duhovni očetje?

Glavni argument nasprotnikov razlik v zaslužkih je, da za te stvari pri nas še niso »zreli pogoji«. To se pravi, da se ne gre odločiti za občutljivejše razlike med zaslužki zato, ker je splošna življenjska raven še silno nizka.

Kako je torej s to stvarjo? Tej trditvi je najprej treba zoperstaviti drugo trditev in ta je, da je treba nagrajevati po delu prav zato, ker so naše proizvodne sile še nerazvite, ker obstajajo velike razlike med storilnostjo posameznih delavcev in ker prav ti pogoji zahtevajo, da se nagrajuje po učinku.

Predvsem se ne da »farizejsko« ločiti razgovora o nagrajevanju po delu od razgovora o razlikah v zaslužkih, ki nastajajo zaradi takega nagrajevanja. Ti dve stvari sta ena celota in ju je treba kot celoto obravnavati. Nagrajevanje po delu v pogojih, ko obstajajo razlike med storilnostjo posameznih delavcev, nujno poraja razlike v zaslužkih. Čim večje so razlike v storilnosti, tem večje so v zaslužkih. To se pravi, da so te razlike v zaslužkih samo posledica razlik v storilnosti in posledica nagrajevanja po delu, ki odkrije te razlike v storilnosti. Kdor torej nasprotuje razlikam v zaslužkih, je v naših pogojih, ko objektivno obstajajo velike razlike v storilnosti, nasprotnik nagrajevanja po delu.

Priznavati nagrajevanje po delu in istočasno zavračati razlike v zaslužkih, ki zaradi tega nastajajo v pogojih različne delovne storilnosti, je zato — cenena demagogija, in tisti, ki to počno — navadni demagogi.

Kaj je potem sedaj s pomislekom: Ali so zreli pogoji za nagrajevanje po delu (in s tem tudi seveda za razlike v zaslužkih) ali niso? Na to vprašanje si moremo zadovoljivo in jasno odgovoriti samo, če si pojasnimo, zakaj sploh nagrajevanje po delu.

V pogojih, ko postane gospodarstvo družbeno, postane nagrajevanje po delu eno izmed osrednjih družbeno gospodarskih gibal. Vsak delavec dobi od skupnega dohodka sorazmerno svojemu vloženemu delu. To poraja zlasti dve zelo važni posledici:

Prvič, po tej poti se edino temeljito odpravlja vsaka možnost gospodarskega izkoriščanja med ljudmi.

Drugič, vsak posameznik je gospodarsko zainteresiran, da se delovno čimbolj izuri in da čimveč napravi, ker je od tega odvisen njegov delež, ki ga od skupnosti prejema.

Kaj pomeni to s stališča materialne proizvodnje?

Če je proizvajalec nagrajen po delovnem učinku, nujno teži za tem, da bi čim boljše delal in da bi čim več napravil. S samim tem postaja objektivno nosilec napredka v proizvodnji: prizadeva si izboljšati delovna orodja, delovno mesto ,izpopolniti svoje delovne veščine in skuša čim bolj intenzivno delati. Uspeh takega prizadevanja seveda ni samo večji delež zanj osebno, ampak sploh več proizvodov, boljših in cenejših, za celotno družbeno gospodarstvo. Zato tudi trdimo, da nagrajevanje po delu ni samo oblika socialistične razdelitve proizvodov, ampak je istočasno gibalo za napredek gospodarstva.

Sedaj si oglejmo, kako v tej luči izgleda bojazen pred razlikami med zaslužki v času, ko je še zelo nizka življenjska raven?

Denimo, da vsi delavci prejemajo enake zaslužke. Kaj bi se sčasoma zgodilo? Vsi bi delali enako. Delali bi toliko, kot delajo manj vešči in manj pridni. Kaj bi se zgodilo? Gospodarstvo bi nazadovalo in življenjska raven bi nujno padala. To bi bila rakova pot našega gospodarstva.

Denimo, da delavci prejemajo po delu. Kaj se zgodi? Vsak si prizadeva, da bi znal več delati in bolj se potrudi pri delu. Kaj se zgodi? Splošen napredek v proizvodnosti in poveča se količina proizvodov. Gospodarstvo napreduje in življenjska raven nujno poraste. To je pot napredka.

Nekateri ugovarjajo: Stojte, kaj pa delavci, ki slabo in malo delajo? Ti bodo vendar malo zaslužili!

Saj ni res! Začeli bodo bolje in več delati in bodo zato tudi več zaslužili. In čim več delovnih ljudi več in bolje dela, tembolj se bogati narodno gospodarstvo kot celota in življenjska raven za prav vse. Delavski rod ni šel v revolucijo zato, da mu ne bi bilo treba delati, ker ve, da se samo z delom pride do dobrin, ampak zato, da se je otresel izkoriščevalcev in da lahko nemoteno ustvarja po najmodernejših načelih proizvodnje dobrine za sebe in svojo deželo. Zato mora seveda svoboden spet delati, kajti čim več napravi, tem več ima. Kdor slabo dela in bi rad veliko zaslužil — ta bi rad živel na račun drugega. To pa je nesocialistično in nesocialno sploh.

Iz tega sledi, da so prav sedaj »zreli« pogoji za nagrajevanje po delu. Prav zato, ker obstajajo občutne razlike v delovni storilnosti posameznikov (kar je posledica zaostalosti naših proizvodnih sil), so potrebne še razlike v zaslužkih. Zaslužek, odvisen od uspeha pri delu, postane tako važno ekonomsko gibalo, ki sili prav vse delavce, da več in bolje delajo. Na ta način gospodarstvo napreduje, povečuje se družbeno bogastvo. To je pot k višji življenjski ravni. Iz tega torej sledi, da so prav sedaj »zreli pogoji« za nagrajevanje po delu in za razlike v zaslužkih in da

(Nadaljevanje na 2. strani)

NESREČA V ZENIŠKEM PREMOGOVNIKU

NAS VSE JE PRIZADELO

Osem rudarjev izgubilo življenje, trije hudo ranjeni — Republiški svet sindikatov Slovenije je poslal 200.000 dinarjev pomoči

Zeniški rudnik je doletela 10. avgusta huda nesreča. V jami Razpotočje je iskra pokvarjene električne naprave povzročila eksplozijo metana. V nesreči je izgubilo življenje 8 rudarjev, 3 pa so težko ranjeni.

Posebna komisija, ki je pred dnevi raziskala vzrok eksplozije, je ugotovila, da je kratek stik nastal po neprevidnosti nekega rudarja, ki je vključil črpalko, ne da bi se zanimal za količino metana, oziroma ne da bi jašek popreje dobro prezračil. Jama Razpotočje je opremljena z napravami, ki so jih prinesli iz drugih starih jam. Ker ima bogate sloje premoga, je v njej tudi precej metana. Zategadelj bi morali še bolj izpolnjevati vse higiensko varnostne predpise.

Svečanega pogreba ponesrečenih rudarjev se je udeležilo nad 10.000 ljudi. Upravni odbor rudnika je družinam rudarjev nakazal prvo pomoč. Tudi Republiški svet sindikatov za Slovenijo je poslal družinam ponesrečenih rudarjev sožalno pismo in pomoč v znesku 200.000 dinarjev. Vest o nesreči nas je vse delavce hudo prizadela.

Čemu so zvišane cene

pšenici in mlevskim izdelkom

Verjemite, nimam navade prisluškovati. Pred dnevi se mi je nekaj podobnega nehote primerilo. Takole se je dogodilo:

Čakal sem na tramvajski voz. Na moji desni so ljudje zelo živahno razpravljali. Nisem poslušal. Takrat pa, ko se je eden od »diskutantov« zelo razhudil, sem nehote prisluhnil.

»Zakaj pa imamo in plačujemo sindikat? Postavi naj se za nas! Dražji kruh, kaj takega...? In verjemite, še s prstom ne bodo mignili.«

Beseda o sindikatu me je zbodla. Precej, da, še preveč sem slišal. Preveč zgrešenih misli, namreč. Podobnih marenj bo te dni še precej in kaj čudnega natolcevanja tudi. Zato sem menil, da ne bo napak, če se o tej stvari porazgovorimo kar na straneh našega delavskega, sindikalnega časopisa. Resnici poglejmo v obraz, premislimo, zakaj so morali gospodarski organi zvišati ceno pšenici, in povejmo si tudi, s čim naj bi sindikat v tem primeru pomagal!

Razlogov za zvišanje odkupnih cen pšenice (rži in koruze) in s tem za podražitev kruha, je več: letošnji slab pridelek, izgube mlinskih in pekarniških obratov, ki z dosedanjimi dohodki niso krili stroškov vzdrževanja, vskladitev cen domače pšenice s cenami na svetovnem trgu in v neki meri tudi uveljavljanje ukrepov družbenega plana za naslednje leto. Naštete stvari si razložimo malo podrobneje:

Sedaj, ob zvišanju cen pšenice in mlevskih izdelkov, kar preradi pozabimo, kakšno vreme smo imeli lansko jesen, letošnjo pomlad in takrat, ko je pšenica cvela in zorela. Iz dneva v dan dež. Kmetje niso mogli zasejati vseh površin. Posejali smo torej manj in — že zavoljo tega je manj pridelka. Slabo vreme po setvi je zaviralo rast ozimine. Spomladanske poplave in prehuda vlaga so škodovale jesenskemu in spomladanskemu posevku in zorenju žit. Posledice? Kaj hude. Slab povprečni donos pšenice in rži, podpovprečna hektolitrska teža.

Cenitve so pokazale, da letošnji pridelek pšenice in rži ne bo večji od 1,800.000 ton. Od 1947. do lani smo pridelali povprečno 2,400.000 ton pšenice in rži. Še predlanskim, v najbolj sušnem letu, smo pridelali za 100.000 ton žita več kot letos. Doslej je tehtal hektoliter pšenice od 76 do 80 kg in celo več. Letos se giblje hektolitrska teža pšenice le od 65 do 75 kg. To so stvari, o katerih kaže razmišljati in jih upoštevati.

Letošnja žetev, slaba seveda, je vplivala na vse račune v družbenem planu. Lani smo predvidevali, da bomo v gospodarskem letu 1954/55 uvozili 74 tisoč vagonov pšenice. Položaj, kakršen je nastal zavoljo slabe žetve, je te račune precej zamešal. Kaže, da bomo morali uvoziti skoraj toliko pšenice, kot v sušnih letih. Takrat smo je uvozili nad 100 tisoč vagonov v vrednosti 100 milijonov dolarjev. Po pičlih računih bomo letos plačali za uvoženo pšenico 85 milijonov dolarjev. To pomeni, da bomo v tem gospodarskem letu izdali samo za pšenico skoraj tretjino vrednosti letošnjega izvoza. Kako je z devizami, je najbrže odveč govoriti. Primanjkuje jih na vseh koncih in krajih.

So to dovolj tehtni razlogi za sicer neljube gospodarske ukrepe? Najbrže so. Samo ta podatek o slabi žetvi, o tem, koliko bomo morali uvoziti in plačati za pšenico, pove, da moramo prav vsi sprejeti del bremen na svoja ramena. Sprejeti jih moramo, če hočemo imeti vse leto dovolj kruha.

Letošnji slab pridelek žita je torej eden od razlogov za povišanje cen pšenice (rži in koruze) pri pogodbenem odkupu. Ker moramo precejšen del pšenice uvoziti in seveda plačati v devizah, kaže prodajno ceno pšenice na veliko prilagoditi cenam na svetovnem trgu. To delajo povsod po svetu in pri nas smo s to stvarjo najbrže že prepozno začeli. Saj se bo prav gotovo ugodno odrazila pri večjem pridelku. Prav tako kaže prodajno ceno pšenice na debelo prilagoditi novo oblikovanim odkupnim cenam.

Dosedanji dohodki za mlinske in pekarniške storitve niso zadostovali za obnovo in vzdrževanje teh obratov. Naprave v mlinskih podjetjih in pekarnah so že hudo iztrošene, dosedanji dohodki so bili v resnici vse premajhni in iz zgube se ne da ničesar popravljati. Tudi to je eden od razlogov, ki govore za spremembo cen pšenici.

Dejali smo, da je kazalo prodajno ceno pšenice na debelo prilagoditi novo oblikovanim odkupnim cenam. Zakaj moramo to storiti sedaj in ne takrat, ko bodo kmetje prodajali pridelek? Zato, ker se za pridelovalce žit začne gospodarsko leto v jeseni s sejanjem. Takrat je treba proizvajalca vzpodbuditi, da bo zasejal, kolikor mogoče večje površine z žitom, uporabljal umetna gnojila, prodal pridelek odkupnim podjetjem itd.

Dosedanji način pogodbenega odkupa ne ustreza več razmeram sproščenega trga. Premalo je vzpodbud. Zato kaže spremeniti predpise o pogodbenem odkupu in seveda tudi spremeniti cene pšenici, ki jo pogodbeno odkupujejo odkupna podjetja, ker si prav s temi ukrepi obetamo precej večjo prizadevnost pridelovalcev žit in če je žita več, potlej bodo tudi cene nižje. Torej to, kar smo storili danes, nam bo jutri koristilo.

No, in sedaj še tiste besede o sindikatu in njegovih dolžnostih. Ukrepi za poviševanje cen pšenici so, kot smo videli iz vseh naštetih razlogov, gospodarsko opravičljivi in nujni, saj so jih gospodarski organi uveljavili samo zato, da bomo imeli to jesen,

(Nadaljevanje na 2. strani)

Od 7. do 15. avgusta je bila v Mariboru velika gospodarska in kulturna prireditev »Mariborski teden«, ki jo je obiskalo okoli 100.000 ljudi

»KO JE PA PREDPIS TAK...«

Zadnjič sem se zapletel v pogovor z nekim inženirjem. Beseda je nanesla na to, kar njega najbolj teži. Plače ima 18 tisočakov. Ker pa je v tovarni inženirjev premalo, projektira še v prostem času tako, da pride na svojih 25 do 30 tisočakov na mesec. Pripovedoval pa je, da je spraševal zastopnike podjetij, ki prihajajo iz Nemčije, koliko inženirji tam zaslužijo. Po 600 mark na mesec, so mu povedali, v našem denarju bi prišlo na 60 tisoč dinarjev. In še je pripovedoval, da pri nas inženirje zapostavljamo, da je pač uredba taka, ki inženirjem ne da zaslužiti, ko pa je določeno povprečje na 12.000 dinarjev, preko katerega v tovarni baje ne morejo in da so mu tudi v tovarni rekli sindikalni odborniki, »Kaj moremo, ko je pa predpis tak«. Konec koncev je dejal, da bo šel v Bosno ali Makedonijo, samo ne bo delal za plačo po tarifnem pravilniku, marveč se bo pogodil za 40 tisočakov ali pa nič.

Ko sva se razšla, nisem imel občutka, da sva se do kraja pomenila. Res mi je dal prav, prepričal ga pa najbrž še nisem.

Ne bi pisal o teh stvareh, če ne bi zadnjič na nekem sindikalnem sestanku slišal približno nekaj takega. Ko so govorili o plačah in sploh o plačnem sistemu ter vlogi sindikatov, so celo sindikalni odborniki trdili: »Mi bi že, toda kaj, ko je predpis tak, da ne moremo...« Zato sem se namenil in prijel za pero. Pogovorimo se torej, kako je s tem predpisom, ki »ne da dihati« in kdo je tisti, ki določa plače.

Vsi vemo, da plačni sistem tak, kakršen je danes, močno šepa prav zategadelj, ker administrativno posega v notranjo razdelitev plačnega sklada. V razpravi o novem družbenem planu smo se načeloma že sporazumeli, da naj bo določitev sklada plač stvar dogovora med drlovnim kolektivom in komuno. Z družbenim planom postavimo le takšne ekonomske instrumente, da bomo pobrali podjetjem ves tržni in monopolni dobiček, za katerega nimajo delovni kolektivi prav nobene zasluge, marveč je plod posebnega monopolnega položaja podjetij na tržišču. Danes, spričo še sorazmerno šibkih ekonomskih možnosti, ne moremo odpreti zunanjega trga, da bi visoka produktivnost v razvitih deželah pritiskala na cene pri nas in na ta način vzpodbujala proizvajalce k višji storilnosti. To bi bilo delavcem kot potrošnikom navidez v prid, saj bi lahko za isti denar kupili več blaga. Toda, istočasno smo tudi proizvajalci in bi zavoljo nizkih cen na trgu v tovarni z našo produktivnostjo ne mogli shajati. Kmalu bi se pokazala zguba, s tem pa seveda tudi polnih plač ne bi bilo. V teh razmerah, ko smo še veliko dolžni, dokler ni uravnovešena naša zunanjetrgovinska bilanca, ali kakor pravimo po domače: toliko časa, dokler ne bomo brez škode za domači trg več izvozili kot uvozili, toliko časa meja še ne smemo odpreti. Zaščititi moramo proizvajalca, njegovo razmeroma nizko produktivnost, da bo proizvajal, kril, čeprav drago, domače potrebe, pri izvozu mu bomo pa še pomagali. Prišel pa bo čas, ko se bo stvar zasukala in bomo delavca ščitili kot potrošnika. Proizvajalec sam bo takrat moral misliti, kako bo gospodaril, da bo vzdržal doma konkurenco s svetovnim trgom. Seveda tega prav v vseh proizvodnih panogah bržčas ne bomo nikdar storili in bomo vedno ščitili domače proizvajalce nekaterih važnejših panog v skladu s vsakokratno gospodarsko politiko. Danes pa moramo postaviti torej take ekonomske instrumente, da tisti, ki na račun stiske, v kateri se nahajamo, bi pobirali neupravičenih dobičkov.

Druga stvar pa je notranja razdelitev sklada plač. Ta pa že danes ni taka, da ne bi mogli na primer inženirjev plačati več kot 12.000 dinarjev, saj so povprečja določena le za izračun sklada plač. Dobremu inženirju in sposobnemu organizatorju proizvodnje že danes precej boljše plačajo, če hočejo, da bo pri njih ostal. Tega se ne da določiti in to tudi ne določamo od zgoraj. To je čisto stvar delovnega kolektiva. Ni tega kriv nek predpis, ki ga je sprejel nekdo izven delavskega razreda. No, sicer smo pa o tem že zadnjič podrobneje pisali.

Inženir pa, ki meni, da je premalo plačan za svoje delo, si bo delo poiskal pač v drugi tovarni, kjer imajo več razumevanja zanj in bolj čutijo, kaj jim dober inženir pomeni. Vsi, ki trezno gospodarijo, so si edini v tem, da so razlike v plačah pri nas še premajhne in da je to tudi eden izmed činiteljev, ki zavira proizvodnost dela. To je tudi ena izmed slabih strani sedanjega sistema plač. Z Nemčijo in drugimi deželami pa se ne moremo primerjati. Primerjali se bomo lahko takrat, kadar bo pri nas takšna produktivnost dela, kot je tam.

ZAKAJ JE NUJNO nagrajevanje po učinku dela?

(Nadaljevanje s 1. strani)

bo s splošnim napredkom proizvodnih sil vedno manj razlik v zaslužkih, oziroma da bodo te razlike manjše, ker bo porasla splošna delovna storilnost in delovna izurjenost vseh proizvajalcev. To se pravi, da je prav zaostalost proizvodnih sil in nizka življenjska raven, v ekonomskem smislu, tisti činitelj, ki kategorično zahteva, da se nagrajuje po delu, ker je v tem jamstvo za gospodarski napredek.

Ali so na ta način slabši in manj delavni delavci gospodarsko res kaj prizadeti? Gospodarsko? Nič! Oni dobe plačilo za svoje delo, tolikšno kolikršno je njihovo delo. Ker bi radi boljše plačilo, do tega pa se ne da priti drugače kot z boljšim delom, si resno prizadevajo boljše delati in izpopolnjevati svoje delovne veščine.

Ali je to slabo? Ne, to je edini vir napredka, saj vendar sedaj ni več izkoriščevalcev, ki bi pobrali plodove takih prizadevanj. V tem pa je tudi gospodarska vzpodbuda za osebni napredek vsakega delavca, za njegovo splošno in ekonomsko izobrazbo. Vsako višje plačilo kot ga nekdo zasluži s svojim delom v primerjavi z delom drugega, je namreč kvarno z dveh vidikov: prvič, tisti, ki dobi za slabše delo boljše plačilo, si ne bo nič prizadeval, da bi več napravil; drugič, čim si delavci ne prizadevajo, da bi čim več proizvedli, je to slabo za splošno stanje gospodarstva.

Torej tisti navidez zelo »socialni« nasprotniki nagrajevanja po delu, so v bistvu škodljivci delavcev, izboljšanja njihove življenjske ravni in napredka gospodarstva. Zavzemajo se za nekaj, kar je delavcem v škodo.

Tako smo prišli do spoznanja, da je pri tistih, ki pravijo, da še ni čas za nagrajevanje po delu nekaj teorija, drugo pa praksa. V teoriji priznavajo nagrajevanje po delu kot nekaj naprednega. Toda, ker uveljavljanje takega nagrajevanja pritiska na zaostalost v gospodarstvu in sili k gospodarskemu napredku z gospodarskim pritiskom, v praksi nasprotujejo posledicam nagrajevanja po delu. Tako je njihovo »propagiranje« nagrajevanja po delu le prazna fraza, praktičen odnos do uveljavljanja nagrajevanja po delu pa kaže, da so dejansko glasniki zaostalosti in lažne sociale.

Nagrajevanje po delu seveda ni in ne more biti povsem pravično s človeške strani. Ljudje smo med seboj različni: eni imajo družine, drugi ne, eni so bolj zdravi, drugi manj, eni močnejši, drugi šibkejši, eni bolj nadarjeni, drugi manj itd. Vsega tega se pri plačah ne more upoštevati — tam je merilo, količina napravljenih proizvodov. Toda dobršen del teh stvari urejujemo pri nas z eno najnaprednejših socialnih politik, kar jih sploh obstoji na svetu. V socialni politiki pa delo in zaslužek nista merilo za pridobitev družbenega varstva, ampak so vsi ljudje med seboj povsem izenačeni. Skupnost je prevzela nase pomemben del pri vzdrževanju otrok vseh delovnih ljudi, ne glede na njihov zaslužek, prevzela je popolno zdravstveno zaščito, skrb za prosveto. S posebnimi zakoni in predpisi so zaščiteni invalidi, matere, ženske, mladež itd. Vsa ta zaščita je splošna.

To je torej prava socialna stran našega družbenega življenja. Pri delu je in ostane merilo delovni učinek, količina proizvodov, ker je to edina pot gospodarskega napredka. V socialni politiki pa je edino merilo — skrb za delovnega človeka. To je najvišje in najbolj človekoljubno načelo, kar jih je mogoče sploh zasledovati. Seveda pa ne gre teh dveh stvari med seboj mešati.

Če po vsem povedanem skušamo odgovoriti na vprašanje: ali je pametno, da že sedaj, ko je splošna življenjska raven še tako nizka, uvajamo tolikšne razlike v zaslužkih med posameznimi delavci, moramo odgovoriti samo na en način! Prav sedaj, ko je življenjska raven pri nas še nizka in ko obstajajo še razmeroma slabo razvite proizvodne sile, je nujno potrebno, da dosledno izvedemo načelo nagrajevanja po učinku in da vsak posamezen delavec v zaslužku spozna pravo vrednost svojega dela. Čimbolj bo rasla splošna delovna sposobnost in čimbolj se bodo zmanjševale ogromne razlike med delovnim učinkom posameznih delavcev, tem manjše bodo razlike v njihovih zaslužkih.

ra

UPRAVNI ODBOR **rudnika in topilnice svinca, Mežica**

IZVRŠNI ODBOR **sindikata delavcev in uslužbencev**

ČESTITATA PREBIVALCEM ČRNE K OBČINSKEMU PRAZNIKU — 22. AVGUSTU, KI GA LETOS PRVIČ SLAVE

S PLENUMA SINDIKALNEGA SVETA V SLOV. KONJICAH

Vpliv delavcev je na vasi še vedno preslaboten

O osnovanju komun kaže čim širše razpravljati in upoštevati predloge volivcev

V Slovenskih Konjicah je pred nedavnim zasedal plenum krajevnega sindikalnega sveta. Na plenum je prišlo tudi več odbornikov iz podružnic. V imenu Republiškega sveta sindikatov Slovenije, ga je obiskal predsednik strokovnega sindikata obrtnih delavcev tovariš Pipan. Razprava je načela več važnih vprašanj našega vsakdanjega življenja in delovanja. Sindikalnim odbornikom je dal plenum dobre napotke za njihovo nadaljnje delo. Poglejmo torej, o čem so se pogovorili.

Ko so odborniki govorili o komuni, so bili enotnega mnenja, naj bi pri razpravah o snovanju komun v prvi vrsti upoštevali mnenja in predloge neposrednih volivcev. Pripomnili so, da je treba razprave o komunah pravilno usmerjati. Konjice z vso bližnjo okolico sestavljajo že sedaj nekako naravno politično, gospodarsko in kulturno središče, ki že v dobršni meri vpliva na celoten razvoj Gornje Dravinjske doline. Zato bo kazalo te prirodne momente vsekakor upoštevati, ker bodo le ti odločili kakšna naj bo bodoča upravna enota, to je komuna.

Predsednik občinskega odbora Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenskih Konjic je na plenumu govoril o delu in vplivu delavcev na vasi, zlasti še v organizacijah Socialistične zveze in ostalih društev. V nekaterih krajih, kot na primer v Tepanjah in Bezini, še vedno ni v zadostni meri čutiti vpliv delavcev na tamkajšnje življenje. Premalo se še pozna, da žive tu delavci po svojem delu v tovarnah ali podjetju. Število delavcev, ki bi morali usmerjati politično življenje v tamkajšnjih krajih je še vse premajhno. Nekateri ne obiskujejo niti sestankov Socialistične zveze, zborov volivcev itd. Mislijo namreč, da je za njih dovolj, če obiščejo sestanek sindikata v podjetju ali ustanovi. Bolje je v drugih vaseh. Tu naj delavci iz Bezine iščejo vzglede.

Plenum je naročil organizacijam naj čim širše obravnavajo načrt družbenega plana za prihodnje leto. To je za sedaj ena osnovnih nalog sindikatov kot organizacije upravljalcev.

V. L.

NAŠI RUDARJI V NEMČIJI

V torek, 17. avgusta je odpotovala v Zahodno Nemčijo prva skupina jugoslovanskih rudarjev.

Pri nas se mudi že druga skupina rudarjev iz Zahodne Nemčije. V kratkem pa bo prispela še tretja skupina. Obojestranske obiske rudarskih skupin obeh dežel, je organiziral Centralni svet sindikatov Jugoslavije.

Prva skupina tridesetih jugoslovanskih rudarjev je odšla v Bochum, od tam pa bo odšla v nemške industrijske kraje, predvsem v ondotne rudnike premoga. Tudi nemške skupine rudarjev so si ogledale naše rudnike, sedaj pa so na oddihu v Opatiji in Reki.

Čemu so zvišane cene pšenici in mlevskim izdelkom

(Nadaljevanje s 1. strani)

pomlad in drugo poletje dovolj kruha. In kaj naj bi sindikat ob tej stvari storil? Za koga naj bi se postavil? Mar so tisti, ki odločajo o gospodarskih ukrepih, kaj drugega kot najboljši delavci, saj smo jih prav vsi tjakaj postavili in jim zaupali tako važno opravilo kot je vodstvo gospodarstva in države. Takole govorjenje o sindikatu in predpisovanju čudnih nalog, pomeni le, da še marsikdo napačno pojmuje sindikat in njegovo vlogo. Sindikat je organizacija upravljalcev. Upravlja pa se v tovarni, v občini in v okrajih. Vodstva sindikatov lahko le svetujejo, kako bi kazalo to ali ono stvar urediti v korist nas vseh, v korist delavskega razreda. Tvorno delovanje sindikatov kot organizacije upravljavcev, je torej kar v tovarni, v komuni. Tu je treba stvari pretehtati, seveda ne enostransko, in potem bodo stvari jasnejše. Marsikje mislijo, da bi lahko tę, sicer nujne in neljube gospodarske ukrepe tudi kako izigrali, na primer: z zvišanjem cen izdelkov ,da bi dobili v podjetju večje prejemke, in »preboleli« zvišanje cen mlevskih izdelkov. Toda, to je kaj slaba rešitev! Vedeti je namreč treba, da, če rudarji podražijo premog, se bo podražil takoj tekstil, kovinski izdelki, in seveda tudi kmetje ne bodo zaostajali s podražitvijo. Cene bodo rastle kot gobe po dežju. Kam bi potlej prišli? Nikamor. Vrteli bi se v začaranem krogu.

Sindikat, kot organizacija upravljalcev v tovarni, podjetju, ustanovi pa vendarle lahko nekaj stori. Vpliva naj na svoje članstvo, na vodstvo podjetja, da čim več stvari izvozimo in omilimo težak položaj z devizami, ki jih bomo letos izdali še več za hrano, kot smo računali. Vpliva naj na pravilno in pravično nagrajevanje, da bo naraščala storilnost dela v tovarni. Skrbi naj, da bodo stroški pri prodaji moke na drobno in peki kruha kolikor mogoče majhni. Cene na drobno se bodo namreč poslej prosto oblikovale na vsakem posameznem področju, ker bodo ljudski odbori vplivali na raven cen kruha. Vsako negospodarsko poslovanje trgovske mreže oziroma pekarn bo po nepotrebnem podražilo prodajo kruha in moke na drobno. Preprečevati je treba špekulacije z nakupom večjih količin žita, z zadrževanjem zalog, kar lahko povzroča neupravičene začasne skoke cen žita na nekaterih trgih. Področje dela je torej dokaj široko in tako otipljivo, da ga zlahka opravlja vsak član sindikata — organizacije upravljalcev in sicer najbolj tvorno, kar na svojem področju, tam, kjer živi in tam, kjer resnično upravljamo s sredstvi proizvodnje.

Omeniti kaže še to, da ni nikakršne bojazni za hujše motnje v prehrani. Država bo uvozila toliko pšenice, da ne bomo brez kruha. Kar pa se tiče ostalih pridelkov, krompirja, fižola, sladkorne pese, kaže, da bo letina še kar zadovoljiva. Stvar ni torej tako huda, kot menijo nekateri. Res pa je, da so nas prizadele letošnje vremenske razmere in da moramo te težave preboleti.

Dore

MARIBORSKIM NAROČNIKOM!

Naročnike mesta Maribora obveščamo, da bo od 1. septembra dalje poslovalo za mesto Maribor poverjeništvo »Delavske enotnosti« na sedežu Mestnega sindikalnega sveta (Heroja Tomšiča 5). Naročnino sprejema od 1. septembra dalje poverjeništvo. Vse spremembe javljajte poverjeništvu.

UPRAVA

OB ROBU DOGODKOV

OKROG NEKEGA AMERIŠKEGA NAČRTA V AZIJI

ČRNI SEATO

Razmišljanje o azijskem paktu, v katerem ne bo azijskih dežel in ki bo Aziji bolj škodoval, kot pa koristil

Sestega septembra se bodo v mestu Bagui, na Filipinih, sestali zunanji ministri osmih držav in podpisali pakt o kolektivni varnosti Jugovzhodne Azije, imenovan SEATO. S tem bo končano obdobje priprav za to azijsko vojaško organizacijo, ki pa bo presneto malo azijska. V Bagui bodo namreč prišli le trije zunanji ministri držav Južne Azije: Siama, Filipinov in Pakistana. Te tri države obsegajo 665.000 kvadratnih milj in v njih živi 114 milijonov prebivalcev. V Južni Aziji pa so še Indija, Indonezija, Burma in Ceylon — 2,244.000 kvadratnih milj, 460 milijonov prebivalcev. Te štiri dežele so odklonile vabilo za sestanek na Filipinih. Pakt bo torej zajel le četrtino ozemlja samostojnih dežela Južne Azije, zato pa bodo v njem sodelovale Velika Britanija, Francija, Avstralija, Nova Zelandija — in rade bi ukazovale — Združene države Amerike.

Načrt za ta pakt so izdelali v Washingtonu. Azija ga ni nikdar pozdravila in ga menda tudi nikdar ne bo. Indijski list »Free Press Journal« je pred nedavnim zapisal, da se nobena azijska država ni svobodno odločila za pristop v SEATO. Mnogi indijski listi pišejo, da je pakt o kolektivni varnosti Jugovzhodne Azije »ameriška agresija«, »azijski pakt brez Azije« in jemljejo trem južnoazijskim deželam, ki so pristopile k paktu, pravico, govoriti v imenu Azije.

Z veseljem sta podprla ameriško idejo o »protikomunističnem paktu« v Aziji le proslula azijska nazadnjaška diktatorja — Sing Man Ri iz Scula in Čang Kaj Šek s Formoze — dva ameriška podanika, ki jima je Azija že zdavnaj vzela pravico govoriti v njenem imenu. Čeprav se Sing Man Ri in Čang Kaj Šek ne bosta udeležila sestanka na Filipinih, vendar sta najvažnejša stebra ameriške politike v Aziji, vojaški trdnjavi ameriške strategije, ki bosta občutno vplivali na SEATO. Zato ne bo odveč, če si ti »trdnjavi« nekoliko pobliže ogledamo.

*

Koreja je važno strateško oporišče na vzhodnoazijski obali. Od njenih meja je komaj 100 km do sovjetskega pristanišča Vladivostoka in 200 km do Japonske.

Koreja je tudi zelo bogata dežela, ena najbogatejših na svetu. V njenih gorah so našli milijardo ton železne rude. 1943. leta so izkopali 6 milijonov ton železne rude, 6-krat več kot jo je izkopala industrijsko močno razvita Japonska. S proizvodnjo magnezita (130.000 ton) je 1940. leta zavzemala prvo mesto na svetu. Tudi volframa ima zelo veliko. Njena proizvodnja zlata (72.000 kg 1942. leta) zavzema peto mesto na svetu. Razen tega pa ima še molibden, svinec, baker in cink.

Za to strateško in bogato deželo so se nekaj stoletij prepirale Anglija, Francija, Amerika, Italija in Belgija, kasneje pa jo je zavzela Japonska in vladala v njej do 1945. leta, ko sta si Korejo razdelili Amerika in SZ. Iz te razdelitve se je 1950. leta izcimila vojna, ena najstrašnejših vojn v zgodovini človeštva. Padlo je 3 milijone Korejcev. Na južni strani, kjer so se vojaki bojevali pod zastavo Združenih narodov in ameriško komando, je padlo 1,474.269 vojakov, na severni strani pa 1,540.000 Severnokorejcev in Kitajcev. Združene države Amerike so dale za korejsko vojno 15 milijard dolarjev, medtem ko so za prvo svetovno vojno porabile 25 milijard. Ugodna strateška lega in veliko prirodno bogastvo — to so vzroki zaradi katerih so Korejo razdelili, zaradi katerih je dobra tri leta divjala vojna in zaradi katerih Koreja še danes ni združena, neodvisna, svobodna.

Obe velesili — Sovjetska zveza in Amerika — sta takoj po okupaciji Koreje uvedli zelo krut vojaški režim. V Južni Koreji je uvajal »red in mir« ameriški general Hodge. Pomagale so mu nazadnjaške desničarske skupine, ki so tedaj šele zbirale svoje moči. Ti ljudje so v vsakem naprednem in demokratičnem gibanju videli »komunistično nevarnost«. 1946. in 1947. leta so ameriški okupatorji s pomočjo fašistično usmerjenih nazadnjaških skupin uprizorili tri velike pogrome na napredne Korejce. Nasilje je triumfiralo in tisoči so plačali z življenjem svoje napredne nazore.

V tem položaju se je znašel Sing Man Ri, star korejski emigrant, nazadnjak z diktatorskimi ambicijami, ki je bil pripravljen izvrševati ukaze ameriške komande.

Liung Von Hung, znan korejski naprednjak je izginil. Korejskega narodnega heroja Kim Kuja je ubil nek korejski častnik. Neznanci so vdirali v stanovanja naprednih osebnosti in jih ubijali. Sing Man Ri je obračunaval s svojimi političnimi nasprotniki.

Leta 1948 so Južnokorejci volili svoj prvi parlament. To je bilo nasilja in krvi. V tej krvi je pribredel na stolček predsednika republike Sing Man Ri, ki si je pridržal pravico imenovati vlado. Za prvega predsednika vlade je postavil Lea Bum Suka, voditelja »plavih srajc«, teroristične fašistične organizacije, ki so jo podpirali ameriški generali...

Vojna je Sing Man Rija vrgla s prestola, toda ameriški general Mac Arthur ga je ponovno posadil nanj, čeprav so tedaj v Ameriki, posebno pa v Angliji, napadali starega diktatorja kot nasilnika in krvnika. Ko so se Severni umikali je Ri »čistil«. Koliko vasi je požgal, koliko prebivalcev pobil. V gozdovih so se zbirali partizani in se bojevali za neodvisno Korejo — proti diktaturi Juga in tudi proti severnemu satelitskemu režimu. Še nam je v spominu »ofenziva peščice riža« (tako je Ri imenoval napad na partizane v gorovju okrog Tegua), v kateri so južne čete popolnoma uničile nekaj desetin vasi.

Leta 1952 je Sing Man Ri čutil, da ga parlament ne bo več izbral za predsednika in zahteval, naj ga volijo s splošnimi državnimi volitvami. Parlament se je temu upri, a Ri je oklical obsedno stanje, imenoval hitro sodišče, uvedel cenzuro in samo v enem dnevu zaprl 45 poslancev. Ko je zaprl vse svoje nasprotnike, je parlament privolil v splošne volitve predsednika. Ri je pri volitvah zmagal in v Ameriki se mu peli hvalnice.

Sing Man Ri je človek nasilja. Vlada s pomočjo številnih policij, vohunov in fašističnih organizacij. V štirih letih je uničil 80 ministrov, voditeljev važnih ustanov in politikov. Odstranil je celo svojega zvestega pomočnika Lea Bum Suka. So Pjung Oka, voditelja opozicije, pa so njegovi ljudje najprej pošteno pretepli, potem pa zaprli. Oba sta želela biti Rijeva naslednika.

PISMO IZ SLOVENSKIH KONJIC

VSI DELAVCI NA OSTROŽNO

tako pravijo v konjiških tovarnah

V okolici Slovenskih Konjic, v Zrečah, Ločah in drugod in tudi v Konjicah samih, je čedalje večje zanimanje za partizansko slavje na Ostrožnem. V mestu in v vaseh, v sindikalnih podružnicah in društvih, kjerkoli se ljudje sestanejo, nikdar ne mine sestanek, da ne bi govorili o tem, tako važnem dogodku. Sektorski štab, ki vodi priprave za vse tri občine Gornje Dravinjske doline, še bolj pa občinski štabi, so v zadnjem času precej poživili svoje delo. V vasi Tepanje so na polletnem občnem zboru kmetijske zadruge, ki se ga je udeležilo nad 90 % članov, med drugim sklenili, da bo odšlo iz te vasi na proslavo na Ostrožno okoli 150 ljudi. Ker leži vas na meji konjiške občine in celjskega okraja v smeri proti Mariboru, bodo postavili slavolok kar pri vhodu v vas. Še z boljšo udeležbo računajo v Špitaliču. Na proslavo bo odšlo menda okoli 200 ljudi. Vas Špitalič je nedvomno še prav dobro v spominu marsikateremu borcu enot XIV. divizije, ki so bile na Konjiški gori. V bližini vasi je namreč padel in tu je tudi pokopan slavni komandant XIII. brigade tovariš Milenko. Prav tako je veliko zanimanje za proslavo tudi v vaseh na Pohorju. Pohorske vasi so poslale veliko svojih prebivalcev v partizane. In sedaj na Ostrožnem se bodo zopet srečali aktivisti, borci, skratka prebivalci Pohorja, nekdanji partizani in borci iz drugih krajev.

Seveda v sindikalnih organizacijah prav nič ne zaostajajo. Zanimanje za proslavo vedno bolj narašča. Delavci namreč upajo, da bodo videli na proslavi tovariša Tita in slišali njegove klene besede. Zato pravijo v konjiških tovarnah takole: »Te prilike res ne smemo zamuditi, moramo jo izkoristiti. Če pride v naš kraj tovariš Tito, in to upamo, potem moramo biti vsi delavci ta dan na Ostrožnem«.

Zato je tolikšno zanimanje v prav vseh konjiških tovarnah, ustanovah in podjetjih za slavje na Ostrožnem.

Kolesarji jo bodo mahnili kar s kolesi. Razdalja 25 km v eno smer res ni prehuda. Pravzaprav je to kar lep izlet. In tisti, ki imajo kolesa, pravijo takole: »Kolo je najbolj gotovo prevozno sredstvo. Nič čakanja in zaustavljanja. Avtomobili naj ostanejo za stare ljudi«. Seveda imajo kolesarji popolnoma prav. Na proslavo bo lahko na ta način odšlo nekaj sto ljudi več. Razen tega pa kamioni iz Konjic (všteti so tudi kamioni GAP iz Maribora) itak ne bi mogli prepeljati več kot okoli 800 ljudi.

Tudi v Ločah in Zrečah jih najbolj skrbi prevoz, posebno še, ker je eden od članov okrajnega štaba omenil, da bodo vozila iz tega področja poslali v druge oddaljenejše kraje. Res je, da imajo ti kraji še kar dobro zvezo z vlakom, vendar bo po dosedanjih računih moral vlak napraviti še posebno vožnjo do Poljčan. Naenkrat se lahko z vlakom odpelje kvečjemu okoli 300 ljudi. To je seveda za celotno področje veliko premalo, saj računajo, da bo odšlo na Ostrožno okoli 3000 udeležencev.

Vinko Langerholc

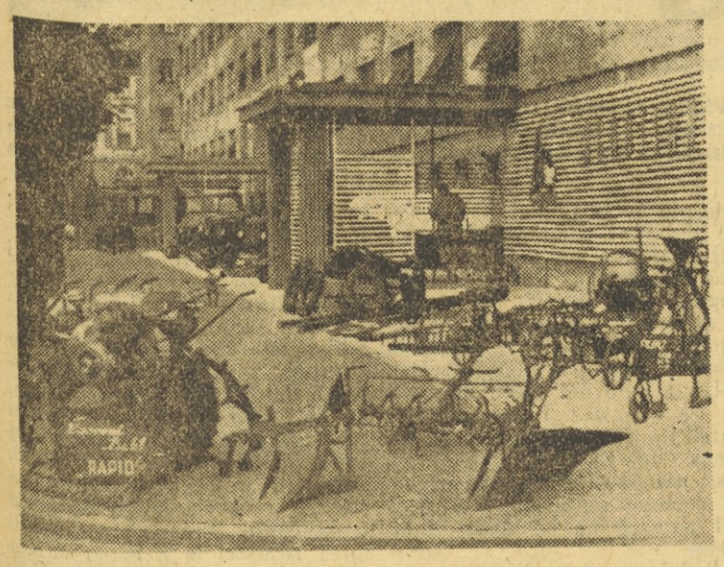

Na »Mariborskem tednu« so posvetili posebno pozornost razvoju kmetijstva

V ČRNI NA KOROŠKEM BODO V NEDELJO PRAZNOVALI

NOVO ŠOLSKO POSLOPJE za prvi občinski praznik

V Črni na Koroškem imajo te dni polne roke dela. Organizacija Zveze borcev ter Socialistična zveza in tudi druge organizacije se dobro pripravljajo na prvi občinski praznik, ki ga bodo praznovali 22. avgusta. Prvi občinski praznik bo posvečen spominu na velike boje koroških partizanov z okupatorjem v okolici Črne, Bistre in Koprivne.

Že 21. avgusta bodo odprli novo šolsko poslopje na Koprivni. V okoliških vaseh bodo razne kulturne prireditve. Nastopale bodo rudniške godbe in pevski zbori. Najlepša proslava bo 22. avgusta. Na dopoldanski slavnostni proslavi bodo igrale godbe na pihala, pevski zbori, recitatorske skupine, sprejeli pa bodo tudi partizanske patrulje iz okoliških krajev. Popoldne bodo telovadci TD Partizana iz Mežiške doline pokazali nekaj telovadnih vaj. Tem se bodo pridružili še gasilci z gasilskimi vajami. Krajevni sindikalni svet bo priredil tombolo. Izkupiček tombole bodo namenili za gradnjo prosvetnega doma. Razen tega bo v Črni še gospodarska in lovska razstava, razstava slik in zgodovinskega gradiva iz narodnoosvobodilne borbe.

Tone Šesl

DNEVI, KI SO NAM OSTALI V SPOMINU

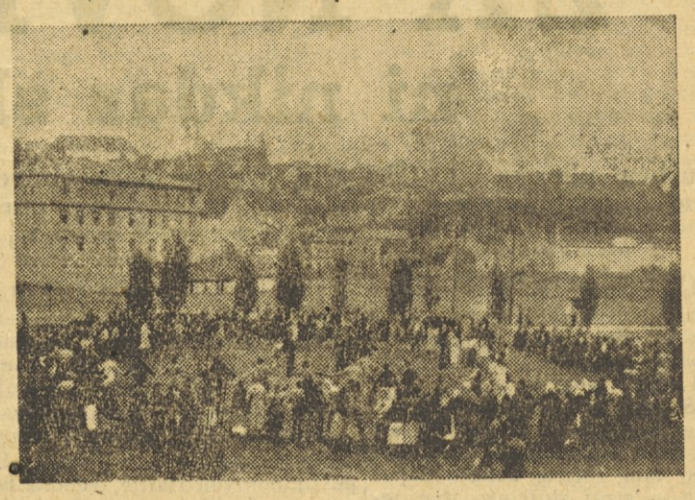

Delavci kranjske tovarne »Jugočeška« (današnja »Iskra«) med stavko leta 1936

STAVKA TEKSTILNIH DELAVCEV SLOVENIJE

V Kranju je bilo dne 21. avgusta leta 1936 veliko protestno zborovanje tekstilcev, ki se ga je udeležilo nad 2000 delavcev. Od lastnikov tovarn so zahtevali novo kolektivno pogodbo. Kapitalist je odklonil upravičene zahteve delavcev. Dan kasneje so začeli delavci s splošno stavko. Kmalu na to so začeli stavkati še tekstilci v Škofji Loki, Tržiču in Ljubljani.

Delavci so zasedli tovarne in se pogajali z delodajalci, toda brez uspeha. Kapitalistični oblastniki so poslali nad stavkajoče ljubljansko žandarmerijo. Ta je nasilno vdrla v kranjsko tovarno »Jugočeško« in »Jugobruno« in z orožjem izgnala delavce iz tovarn. Toda niti preganjanje in ne aretacije, ki so sledile po zadušitvi stavke niso zlomile upornega duha tekstilnih delavcev. Boj proti izkoriščanju domačih in tujih kapitalistov so nadaljevali in ga dobojevali v naši ljudski revoluciji.

USPEL POBEG

Pod vodstvom Ivana Mačka je v noči 21. avgusta leta 1941 pobegnila iz zloglasne kaznilnice in mučilnice v Sremski Mitrovici, skupina 31 komunistov. Ponoči so skopali rov, ki je vodil v vodovodni kanal in odtod v prostost. Skupina komunistov je prišla na Fruško goro, kjer se je pridružila prvim borcem — komunistom — za osvoboditev naše domovine.

Takšni obiski nas združujejo

Kolektiv tovarne perila in pletenin »Toper« iz Celja je znan po svojih izdelkih širom naše države. Vsa večja trgovska podjetja prodajajo njegovo blago. Podjetje dosega velike uspehe, saj so delavci složni pri delu. Tudi v prostem času prebijejo člani kolektiva veliko ur skupaj; pripravljajo se na razne proslave z igrami, deklamacijami in pevskimi točkami, telovadijo v društvu »Partizan«, včasih pa gredo na skupinski izlet.

Minuli mesec so obiskali mariborski kolektiv Tovarne konfekcije in pletenin. Mariborčani so jih prisrčno sprejeli. Gostom so razkazali obrat, opremljen z modernimi stroji. Po ogledu tovarne in zakuski so gostje priredili vokalni koncert, potlej pa so skupno odšli na izlet na Pohorje.

Delavskemu svetu Tovarne perila iz Celja gre vse priznanje za pobudo in organiziranje obiska. Takšni obiski združujejo nas delavce iz raznih krajev in ustvarjajo tovariške odnose med kolektivi.

Boris Šinigoj, Laško

Dekleta iz tovarne perila v Celju družno delajo in se tudi družno vesele

Spominu velikega prijatelja LOUISA ADAMIČA

Odkrili so mu spominsko ploščo

V nedeljo, 15. avgusta je Slovenska izseljenska matica odkrila spominsko ploščo na rojstni hiši Louisa Adamiča. Na pobudo bivšega predsednika Izseljenske matice ter na pobudo ameriških Slovencev samih, so ustanovili pri Matici poseben spomeniški odbor, ki si je nadel nalogo, zbrati sredstva za postavitev dostojnega spomenika temu slavnemu ameriškemu pisatelju slovenske krvi. V ta namen je bila v Grosupljem tudi ustanovljena podružnica Izseljenske matice, saj spada Grosuplje z okolico tudi v tako imenovane izseljenske kraje, iz katerih je šlo mnogo naših ljudi v tujino. Odkritje plošče je bilo na sam prvi dan prvega Izseljenskega tedna, ki se bo od sedaj naprej vsako leto vršil po vsej Jugoslaviji, da se rojstna domovina še bolj poveže z našimi dragimi rojaki in pa da rojstna domovina spozna njihovo življenje, ki ga žive daleč proč od nas.

K svečanosti se je zbralo nekaj tisoč ljudi; poleg lepega števila ameriških Slovencev in zastopnikov slovenskih izseljencev iz Francije, Belgije, Holandije in Nemčije, so počastili svečanost v Blatu pri Grosupljem tudi zastopniki ljudske oblasti, množičnih organizacij, društev in ustanov, med drugimi Jože Rus, Janko Rudolf, Jeras, Turenher, Božidar Jakac ter drugi — samo od slovenskih književnikov nismo videli niti enega, če izvzamemo pisatelja Toneta Seliškarja, ki pa je zastopal glavni odbor Izseljenske matice. Med ameriškimi rojaki pa so sedeli nekateri poznani rodoljubi in aktivni funkcionarji ameriških slovenskih društev kot Frank Alesh z ženo, John Trlep z ženo, Tone Garden, bivši glavni urednik »Prosvete« in še mnogo drugih, zlasti pa je bila številna skupina ameriških Slovencev iz Kalifornije.

Že na predvečer svečanosti je grosupeljska »Svoboda« uprizorila Budakovo dramo »Metež«, ki obravnava življenje izseljencev iz Like, ko se vračajo po mnogih letih spet na svoje domove. Pod vodstvom prof. Lučovnika je bila uprizoritev »Meteža« dobro in skrbno pripravljena. Tudi ostale priprave za svečanost so bile spretno organizirane, za kar gre zlasti tudi priznanje tovarišici Veri Podkoritnikovi ter ostalim članom pripravljalnega odbora. Grosuplje je bilo lepo okrašeno, Blato pa naravnost razkošno. Ni manjkalo niti jezdecev na konju v narodnih nošah, šolske mladine, gasilcev in lepih skupin narodnih noš iz vse okolice. Na svečanosti je sodelovala železničarska godba Tineta Rožanca ter pevski zbor Glasbene matice.

O velikem pokojniku je govoril pisatelj Tone **Seliškar,** ki je nato v imenu glavnega odbora Slovenske izseljenske matice odkril ploščo. V svojem govoru je med drugim o Louisu Adamiču povedal tudi to: »Louis Adamič se je boril za pravice delovnega ljudstva, za enakopravno življenje vseh izseljencev, proti imperialističnim težnjam vladujočih in za pravice malih narodov... Ves se je predal borbi za novo Jugoslavijo. Bil je med prvimi v Ameriki, ki je dokazoval podlo vlogo Mihajloviča, prvi v Ameriki, ki je doumel nadčloveško borbo Titovih partizanov. Bil je med ustanovitelji vseh podpornih organizacij za pomoč novi Jugoslaviji, bil je politični svetovalec velikega ameriškega predsednika Roosewelta, in njegovo slovensko in jugoslovansko pokolenje je v tej borbi tako zagorelo kot srce partizanskega borca. **Adamič je bil velik prijatelj nove Jugoslavije. Ponosen je bil, da imamo jugoslovanski narodi takšnega voditelja kot je maršal Tito, ponosen je bil, da se je znala mala Jugoslavija upreti sleherni agresiji tako od vzhoda ali zahoda, ponosen je bil zlasti zato, ker se je v novi Jugoslaviji kot v prvi deželi na svetu uresničil davni sen delovnih ljudi, da so sami prevzeli gospodarjenje tovarn in rudnikov. O tem je sam takole dejal: »S tem korakom ste Jugoslovani premagali laži-sovjetski socializem na vsej črti. Če vam bo uspelo vse to uresničiti, boste vodilni narod na svetu!«**

Po odkritju plošče so položili k plošči zastopniki organizacij krasne vence. Tudi ameriški Slovenci so prinesli s seboj ogromen venec. Odkritje spominske plošče Louisu Adamiču pa je samo uvod k nadaljnjim pripravam za postavitev dostojnega spomenika, ki ga bodo postavili verjetno že prihodnje leto, ko bo drugi Izseljenski teden. Vsem pobudnikom za to lepo svečanost pa gre vsa hvala, da je v domovini vzplamtela iskra hvaležnosti do tega velikega slovenskega izseljenca, ki je vse svoje življenjsko delo posvetil sreči majhnega človeka in ki je v tej borbi tudi padel.

KAJ SO UGOTOVILI SINDIKALNI ODBORNIKI

Gradivo plenarnih zasedanj kaže bolj proučiti

Sindikalni svet v Slovenskih Konjicah je minuli mesec sklical troje posvetovanj odbornikov iz vseh podružnic na svojem področju. Odborniki so na posvetovanjih razpravljali o gradivu plenarnega zasedanja Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije, Centralnega sveta sindikatov Jugoslavije in Republiškega sveta sindikatov Slovenije. Razprava je pokazala, da so posvetovanja zelo potrebna, ker so odborniki doslej na sejah ali sestankih s članstvom še vse premalo proučili to gradivo.

Odborniki so med drugim ugotovili, da ukinitev strokovnih sindikatov delu organizacije ne bo prav nič škodovala. Doslej so marsikdaj kakšno stvar zanemarili, ker so se zanašali, da jo bodo rešila vodstva strokovnih sindikatov, čeprav bi lahko to uredili že kar na sindikalnem svetu. Razpravljali so tudi o delu organov delavskega gospodarjenja. Marsikje se člani delavskih svetov in upravnih odborov ne posvetujejo z volivci o stvareh, o katerih bi moral izreči sodbo ves kolektiv. Te slabosti bo seveda treba čim prej odpraviti. *L.*

Preklic sindikalne knjižice

Sindikalni knjižici sta izgubili in ju proglašata za neveljavni: Žvic Ivanka, Sp. Zadobrava 48, Ljubljana Polje in Rožnik Marija, Škofja Loka.

Z JESENIC

ZGRADILI SO NOV ŠPORTNI PARK

Vse do sedaj je bila jeseniška mladina več ali manj prepuščena sama sebi. Čestokrat svojih prostih ur ni znala izkoristiti, kot bi bilo potrebno.

Jeseniške množične organizacije so se zavzele za mladino. S skupnimi napori je končno zgrajen lep, velik park z vsemi modernimi napravami, pripravami in objekti, ki so za napredek in rast športa nujno potrebni. Prav gotovo še ni vse tako, kot si mladina želi, toda sedaj se je le začelo. Na Jesenicah so uredili strelišče, zadosti veliko za potrebe strelskega športa. V športnem parku je zgrajena tudi smučarska skakalnica, ledarna in hokejsko igrišče. Treba bo zgraditi še žičnico na Možakljo in popraviti žičnico na Črnem vrhu. Razen tega so uredili igrišče za tenis, košarko in odbojko ter nogometno igrišče z vsemi potrebnimi stezami in napravami. **U. Ž.**

Ko se je Ri lansko leto upiral premirju in organiziral vse mogoče agresivne akcije, so mnogi govorili, da ga bodo odstranili. Toda Sing Man Ri je ostal in je še danes — diktator, ameriški človek, agresivna pojava, nazadnjak, kakršnih je bilo malo v vsej zgodovini človeštva in — steber ameriške politike v Aziji.

*

Dve stoletji sta minuli odkar je gusar Kohinga napadal s Formoze Kitajsko in vdiral globoko v kitajsko deželo. Danes je spremenil Formozo v svoj ostrog nekdanji kitajski diktator Čang Kaj Šek. Tudi on napada Kitajsko toda med njim in gusarjem Kohingo je velika razlika. Kohingo je bil rodoljub, sovražil je protiljudsko dinastijo kitajskih cesarjev in jo uničeval. Čang Kaj Šek je star nazadnjak, človek, ki je posnal v smrt milijone Kitajcev, azijski diktator in ameriški služabnik.

Otok Formoza (Kitajci mu pravijo Tajvan) meri 13.890 kv. milj in ima dobrih 6 milijonov prebivalcev, večinoma Kitajcev. Gospodarsko ni toliko važen, veliko važnejša je njegova strateška lega, saj predstavlja odlično bazo za napad na Kitajsko. Več stoletij je bila Formoza del kitajskega cesarstva. Leta 1895 jo je zavzela Japonska. septembra 1945. leta pa so jo zasedle Čang Kaj Šekove čete. 8. decembra 1949. leta je pribežal na Formozo Čang Kaj Šek z ostanki svoje razbite vojske.

Pod japonsko okupacijo se je Formoza močno razvila. Bila je znana kot otok, na katerem je najvišja življenjska raven v Aziji. Prebivalci Formoze so leta 1945 pozdravljali Čang Kaj Šekove enote, toda za vojaki so prišli koumintanški uradniki in za njimi ameriški kapitalisti. V nekaj mesecih je v deželi zavladala revščina. Poštene ljudi so vrgli iz vseh javnih služb, na njihova mesta pa postavili svoje korumpirane uradnike. Prebivalci Formoze so protestirali, toda razgnali so jih s puškami. Točno število ubitih ni znano, nekateri menijo, da jih je bilo najmanj 5000. Od takrat pa do danes Čang Kaj Šekovi ljudje ropajo po Formozi in ubijajo njene prebivalce.

Formoško gospodarstvo so si prisvojili Američani. Februarja meseca leta 1948 je podpisal Čang Kaj Šek z Združenimi državami sporazum o skupni eksploataciji Formoze. Ta sporazum je omogočil Američanom kontrolo nad proizvodnjo cinka, nafte, zlata, premoga, žvepla, volframa in antimona. Potem so si Američani prisvojili še proizvodnjo aluminija in 60 % sladkornih tovarn. Razlastili so veliko zemlje in ustanovili ameriške farme, ki pridelujejo le sladkorni trs, ljudstvo pa strada, ker nima osnovne hrane — riža.

Formoški režim živi le s pomočjo Američanov. Ljudstvo mu je nasprotno; upira se novačenju v kuomintanško armado; mnogi so se združili v partizanske odrede in napadajo Čang Kaj Šekove enote.

V zadnjih petih letih so ameriški generali sestavili iz razbitin Čang Kaj Šekove armade močno, moderno oboroženo vojsko.

Na strateško zelo pomembni Formozi je 600.000 glava vojska, ki ji ukazujejo Američani.

Na bogati in strateško važni Koreji je pol milijonska armada Sing Man Rija, ameriškega prijatelja in podanika.

Zato sta Formoza in Južna Koreja stebra ameriških načrtov v Aziji, in njuna senca bo ležala na konferenci v filipinskem mestu Bagui. Sing Man Rijevih in Čang Kaj Šekovih ljudi sicer ne bo tam, toda Dulles bo prav gotovo precej premišljeval o Formozi ni Južni Koreji, ko bo s svojimi kolegi razpravljal o paktu SEATO.

*

Na Filipine bo prišel zunanji minister siamskega diktatorja in feldmaršala Songkrama, nekdanjega japonskega kvislinga in sedanjega ameriškega človeka.

Siam, v katerem živi 19 milijonov ljudi, se kot klin zajeda med Indokino in Burmo in ni daleč od Kitajske — zato je za Američane strateško zelo važen.

Diktator Songkram si je leta 1938 s spletkami prisvojil oblast, v imenu svoje fašistične vlade podpisal leta 1942 pakt z Japonsko ter napovedal vojno Ameriki in Angliji. Po vojni se je ponovno utrdil na oblasti. V siamskih vrhovih vlada korupcija, državna blagajna pa je prazna. Songkramova družina poseduje veliko delnic ameriškega podjetja Koka Kola, šef državne policije tihotapi opij, podpredsednik vlade je agent Pepsi Kole itd. Ljudstvo nima nobenih socialnih pravic. Delavci dobivajo približno 46 dinarjev dnevno. Revščina je neznanska.

Nek bangkoški list je zapisal: »Upamo, da bodo naši ministri zapustili vlado in si poiskali pošteno delo.«

Toda ti ministri so prijatelji ameriških nazadnjakov, oni omogočajo prodiranje ameriškega kapitala v Siam, spreminjajo Siam v ameriškega satelita; prepustili so svojo 30.000 glavo vojsko Američanom, ki nameravajo povečati siamsko armado na 200.000 mož.

Fašist Songkram, diktator Šing Man Ri, diktator Čang Kaj Šek — to so ameriški prijatelji v Aziji. In nazadnjaški versko-fevdalni režim Pakistana, dežele, s katere bi brez posebnih težav bombardirali sovjetsko industrijo v osrčju Azije, in satelitski režim na Filipinih, važnem strateškem oporišču blizu Kitajske...

Včasih je bilo lahko. Papež Aleksander VI. je leta 1493 razdelil oceane ter odkrite in neodkrite dežele med tedanje najmočnejše krščanske vladarje. Danes je težje. Podobne želje morajo zakrivati z glasnim govorjenjem o »neodvisnosti«, »združitvi«, »miru«, »obrambi svobodnega sveta«, »boju proti komunistični agresiji«. Japonska je 40 let zagotavljala Aziji »neodvisnost« in 40 let uničevala neodvisnost azijskih dežel, v Potsdamu so govorili o neodvisnosti in razdelili ter pojarmili Korejo, Kim Ir Sen je vdrl v Južno Korejo zaradi »združitve« dežele in Sing Man Ri hoče vdreti na Sever zaradi »združitve«, Američani so zasedli kitajski otok Formozo zaradi »obrambe svobodnega sveta« in sedaj ustanavljajo SEATO ter trde, da branijo svet pred »komunistično agresijo«. Papežu Aleksandru VI. je bilo res veliko laže...

*

Se dobro nam je v spominu nazadnjaško delovanje ameriškega generala MacArthurja na Daljnem vzhodu, njegova podpora Sing Man Rijevim in Čang Kaj Šekovim agresivnim težnjam, njegova zahteva, naj Amerika napade Kitajsko z atomskimi bombami. Že tedaj so se v ameriški zunanji politiki začele močneje uveljavljati težnje reakcionarne ameriške desnice, republikanske in demokratske, težnje tistih sil, ki so sprejemale denar od nekaj desetin kitajskih bogatašev in v povojnih letih poslale Čang Kaj Šeku 7 milijard dolarjev, tistih sil, ki še sedaj sprejemajo podkupnino od kitajskih bogatašev v Ameriki, in zahtevajo, naj Združene države napadejo Kitajsko ter uničijo vsa napredna gibanja v azijskih deželah.

McCarthy, Knowland, Taft, Mac Arthur in drugi so protestirali proti korejskemu premirju, napadali Trumanovo zunanjo politiko in jo imenovali »20 let izdaje« ter tako pritiskali na Eisenhowerja, da bi pristopil v njihov agresivni tabor, krstili Churchilla in Attleeja za »Mao Ce Tungove agente« in zatrjevali, da bo Amerika izstopila iz Združenih narodov, če bodo sprejeli mednje Kitajsko. To je bil pritisk na Eisenhowerjevo zmernejše krilo v republikanski stranki, pritisk na ameriške zaveznike, Anglijo in Francijo, ki se ne strinjajo z agresijo v Aziji. Iz tega pritiska, propagandnih laži, dolgoveznih razprav in ogorčenih napadov, se je rodil SEATO.

Načrt za ta pakt so napravili že med ženevsko konferenco. Tiste dni se je oglasil tudi ameriški general Van Fleet in predlagal, naj v Aziji ustanove »armade domačinov«, ker so te bolj poceni. Takole je modroval: Če bi Amerika hotela sama združiti Korejo, bi morala poklicati pod orožje 2,500.000 vojakov, kar bi stalo 25 milijard dolarjev. Vsaka ameriška divizija bi morala imeti tovarno sladoleda in vsak ameriški vojak avto. Južnokorejske divizije so 25 krat cenejše. Vojaki radi hodijo peš. In veliko jih je. Sing Man Ri jih ima pol milijona. Čang Kaj Šek 600.000, Songkram jih bo imel kmalu četrt milijona. V Pakistanu bi lahko bila milijonska armada...

(Nadaljevanje na 8. strani)

Razgovor o družbenem planu

ZA NOVE STROJE ni nikdar škoda denarja

Družbeni plan za leto 1955 pripisuje strojegradnji velik pomen. — Doma moramo izdelati čimveč strojev in industrijske opreme za modernizacijo in razširitev naših podjetij

Pred dnevi, ko sem obiskal nekaj ljubljanskih tovarn, med drugimi Saturnus in Tovarno kovinske galanterije, so mi povsod enako potožili:

»Še več bi lahko naredili, če se le ne bi ti preklicani stroji tolikokrat pokvarili. Tu se zlomi vijak, tam ročica, drugje zopet os, in — stroj stoji uro, dve, teden dni, škoda narašča v stotisoče. Novih strojev potrebujemo, toda težave so z devizami. Naše tovarne, ki izdelujejo stroje pa...«

Ob teh razgovorih se mi je zazdelo, da »lakota« za novimi stroji in industrijskimi napravami vse huje narašča. Ali je upravičena?

Pod ceno prodajamo

Da, ti preklicani stroji. Marsikje že imajo stare in se sredi največje potrebe ustavijo, kakor nadušljiv konj pod klancem. Vendar, četudi lepo tečejo, v gospodarskem življenju le čutimo njihovo starost. Stroji so zastareli in fizično obrabljeni, storilnost je manjša kot sicer in proizvodnja je draga. To dvoje posebno hudo občutimo takrat, kadar trgujemo s tujino. Podjetja imajo zaradi zastarelih strojnih naprav premajhno zmogljivost in ne morejo ustreči vsem kupcem, ki se potegujejo za naše blago (v Saturnusu in tudi v Tovarni kovinske galanterije so morali letos iz teh razlogov zavrniti dobršen del tujih naročnikov). Kadar prodajamo v tujino svoje proizvode, jih moramo pogostokrat prodati ceneje kot stanejo nas same. Zakaj? Zato, ker podobne proizvode prodajajo tudi druge države. Te imajo sodobnejše stroje in ponujajo industrijsko blago precej ceneje (seveda je del vzrokov za višje proizvodne stroške pri nas tudi v razmeroma manjši delovni storilnosti, v premajhni strokovni izurjenosti naših delavcev). Kako se torej temu izogniti? Samo na ta način, da si oskrbimo modernih strojev in še bolj razširimo industrijo (ob tem moramo seveda izpopolnjevati strokovno znanje).

Postavimo se kolikor mogoče na lastne noge

Torej tovarne kaže modernizirati in zgraditi nove. Res, vendar moramo imeti za nakup strojev denar tiste dežele, ki stroje prodaja. Imeti moramo devize in teh nam primanjkuje. Dobimo jih le takrat, če prodamo v tujino nekaj svojih proizvodov. Kakor smo videli, marsikdaj ne moremo ustreči vsem kupcem, to pomeni, da ne moremo dobiti toliko deviz kolikor jih potrebujemo, vse zavoljo gospodarske zaostalosti (zastareli in fizično obrabljeni stroji, kjer manj proizvajamo kot na sodobnih so tudi posledica gospodarske zaostalosti). Ali je torej še kakšna pot iz tega začaranega kroga? Da, je. Postaviti se moramo čimbolj na lastne noge in izdelati še več strojev doma, v domačih tovarnah.

Tole geslo, da kaže pomladiti in še bolj okrepiti predelovalno in prehrambeno industrijo in tudi druge industrijske panoge, je zapisano v letošnjem družbenem planu. Razen tega je zapisano, da moramo povečati domačo proizvodnjo strojev in industrijskih naprav. Industrijska podjetja moramo res pomladiti in industrijo še razširiti zavoljo treh razlogov: zmogljivost tovarn kaže povečati, da bomo zadovoljili potrebe domačega in tujega trga, da bomo proizvajali ceneje in zaposlili v starih in novih podjetjih še več delavcev.

Marsikdo bo ob tem pisanju zamrmral, le čemu venomer govorimo o premajhni zmogljivosti naše industrije, saj že dobrih 7 let ne delamo drugega kot gradimo tovarno za tovarno. No, pa poglejmo, kako je z našo industrijsko proizvodnjo.

V zaostanku smo

Res izdela naša industrija, v celoti vzeto, sedaj precej več proizvodov kot pred vojno. Dosegli smo pomembne gospodarske uspehe, vendar če primerjamo sedanjo raven proizvodnje posameznih panog pri nas, s predvojno in tudi povojno ravnijo proizvodnje v nekaterih drugih deželah, izvemo, da še v marsičem zaostajamo. Poglejmo si nekaj primerov.

Po končani ključni kapitalni gradítvi bomo v proizvodnji surovega jekla na prebivalca malone dosegli predvojno raven Avstrije (v primerjavi s povojno proizvodnjo Avstrije bomo malone dvakrat zaostali). Presegli bomo tudi predvojno in povojno raven Italije, vendar bo naša proizvodnja surovega jekla na prebivalca še zmeraj štirikrat manjša od predvojne proizvodnje Belgije in osemkrat manjša od povojne proizvodnje jekla v Belgiji. Kemična industrija bo po zaključeni kapitalni graditvi proizvajala približno trikrat manj žveplene kisline na prebivalca kot je proizvedejo v Italiji. Za povojno proizvodnjo žveplene kisline v Franciji pa bomo štirikrat zaostali. V proizvodnji volnenega in bombažnega prediva na prebivalca smo presegli raven proizvodnje v Avstriji, za Italijo pa še dvakrat zaostajamo. V proizvodnji umetnih gnojil nas vse industrijsko razvite dežele daleč prekašajo. Pri nas bomo po končani kapitalni graditvi proizvedli 195.000 ton fosfornih gnojil, v Franciji 1.680.000 ton in v Avstriji milijon 200.000 ton. (Primerjave so povzete po poročilu tov. Svetozarja Vukmanovića - Tempa na VI. kongresu ZKJ). Tako je torej s proizvodnjo naših podjetij. Nedvomno je del vzrokov za zastajanje v proizvdnji zastarelost strojnih naprav in zato jih kaže obnoviti in proizvodnjo razširiti z novimi tovarnami. Samo teh nekaj primerjav nam kaže, da bomo morali pošteno napeti mišice, če hočemo dohiteti tiste države, ki so pred nami v proizvodnji tkanin, jekla, strojev, umetnih gnojil itd. Življenjska raven je odvisna od večje proizvodnje. In na svetovnem tržišču je v boljšem položaju tisti, ki več in ceneje proizvaja.

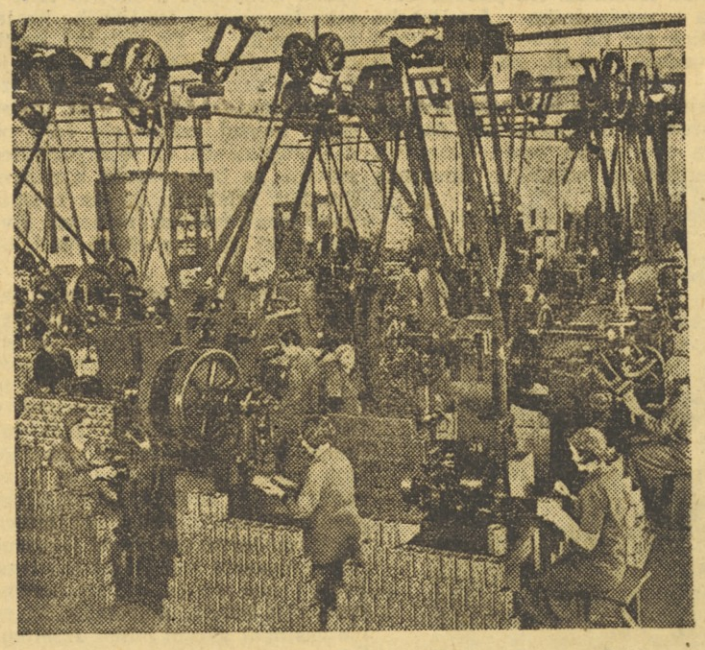

Obrtniški obrat? Kaj še! Eden od oddelkov tovarne »Saturnus«, kjer teko stroji na skupni jermenični pogon. Res očitna gospodarska zaostalost. Seveda ne po krivdi kolektiva. Že letos so preuredili pogon 40 strojev, drugo leto bodo preuredili pogon še preostalih 400 in več strojev in tako za modernizacijo tovarne potrošili nad 200 milijonov dinarjev

Še več bi lahko prodali, če...

Odkar smo si utrli pot na številna tuja tržišča šele prav čutimo, da je zmogljivost naših tovarn premajhna in proizvodnja premalo pestra. Turčija bi n. pr. pri nas rada kupila kemikalije, betonsko železo, baterije in akumulatorje, pralne stroje, elektromaterial, volnene tkanine itd. Brazilija: ure, Diesel motorje, računske, pisalne in šivalne stroje, avtomobile, kolesa, cement. Sudan želi tekstilno blago, prehranbene in razne kovinske proizvode. Urugvaj: aluminij, elektromaterial, bakrene in medeninaste plošče. Ceylon: raznovrstne prehranbene proizvode in tekstilno blago. Amerika želi naše grozdne koncentrate, maline, kupino, lesno galanterijo itd.

Bolje, da ne naštevamo več, preveč papirja bi popisali. Marsikakšna država hoče pri nas kupiti proizvode, ki jih še sami nimamo dovolj, ali jih še ne izdelujemo. Možnosti za trgovanje je torej precej, le če bi pri nas izdelovali vse tisto in toliko, kar in kolikor kupci zahtevajo. Proizvodnjo kaže torej razširiti in zmogljivost podjetij povečati.

Spremembe v izvozu...

V letošnjem prvem polletju že čutimo znatne spremembe v izvozu. Izvozili smo manj surovin in povečali izvoz končnih izdelkov. Poglejmo nekaj številk.

V primerjavi s prvim polletjem leta 1953 smo letos med drugim izvozili manj 3647 ton bakra, 5248 ton svinca, 995 ton cinka (izvoz surovin je zmanjšan za nad 2 milijardi dinarjev).

Izvoz strojev, transportnih naprav, elektromateriala in drugih končnih proizvodov je občutno narastel. Lani smo izvozili na primer le 720 ton strojev in transportnih naprav (v vrednosti 83 milijonov dinarjev), letos do junija smo izvozili že 13.052 ton strojev in prevoznih naprav (v vrednosti 1 milijarde 514 milijonov dinarjev).

Občutno je narastel izvoz tekstilnega blaga. Lani v prvem polletju smo ga izvozili le 803 tone, (v vrednosti 575 milijonov dinarjev) in letos do junija 3459 ton (v vrednosti 1 milijarde 713 milijonov dinarjev). Doslej smo izvozili za 1870 ton več kovinskih izdelkov, 4690 ton goriv in maziv, 430 ton usnja in 14.740 ton cementa več kakor lani v prvem polletju.

... in posledice, ki smo jih že letos občutili

Kot smo videli, so nastale v izvozu res občutne spremembe. V skladu s temi spremembami bo kazalo usmerjati tudi razvoj industrije. Če bi ostali na isti ravni predelovalne in prehranbene industrije kot doslej, ko smo izvažali večinoma le surovine, bi zašli v občutne težave. Na domačem trgu bi namreč začelo primanjkovati, zaradi večjega izvoza seveda, tekstila, kovinskih izdelkov, stekla, keramičnih izdelkov, konzerv, obutve itd. Če je nekega blaga na trgu manj kot je kupcev, cene naraščajo. Ta pojav smo doživeli že letos (v letošnjem prvem polletju smo izvozili za 1,4milijarde dinarjev mesa in mesnih izdelkov več kot lani. Večji izvoz je poleg drugih vzrokov vplival na naraščanje cen mesa in mesnih izdelkov na domačem trgu. Na škodo deviz smo zato morali nekoliko zmanjšati izvoz teh proizvodov. Tudi delni porast cen tekstilnega blaga lahko pripisujemo večjemu izvozu).

Seveda bo morda kdo dejal: ali je smotrno, ker izvažamo toliko tekstila, mesa in drugih predmetov, da to potem vpliva na povišanje cen? Gospodarska nuja nas sili k večjemu izvozu. Kar poglejmo. V prvem polletju smo n. pr. izvozili za 31,9 milijard raznih proizvodov. Za 50,2 milijard dinarjev blaga smo morali v istem času uvoziti (med drugim smo uvozili za 10 milijard 990.000.000 din raznih prehranbenih proizvodov, od tega 354.756 ton pšenice, 3583 ton riža in 12.589 ton masti in margarine. Kot kaže letina, bomo morali v drugem polletju uvoziti celo več pšenice, kakor smo računali v letošnjem družbenem planu). Razlika med uvozom in izvozom torej znaša 18,3 milijarde dinarjev. Izravnamo jo lahko le z večjim izvozom in z zmanjšanjem uvoza. Če torej ne uvažamo pšenice, bomo čutili na trgu pomanjkanje moke in kruha, če se odpovemo nujno potrebnim industrijskim napravam in surovinam, ne bomo mogli izvoziti še več industrijskih proizvodov in na trgu bo še manj tekstila ter obutve, cene bodo rasle.

Kako odpraviti posledice, ki so jih rodile spremembe v izvozu

Edina pot, da odpravimo posledice, ki so jih rodile spremembe v izvozu je tale: Povečati moramo izvoz in zmanjšati uvoz. To pomeni, da moramo še bolj okrepiti prehranbeno in predelovalno industrijo in pospeševati kmetijsko proizvodnjo. Prizadevati si moramo, da izdelamo v naših tovarnah čimveč strojev in druge industrijske opreme za modernizacijo obratov in gradnjo novih tovarn. Le na ta način, če bomo povečali proizvodnjo končnih izdelkov v tolikšni meri, da bomo krili potrebe na domačem tržišču in jih brez skrbi izvažali, cene blaga ne bodo naraščale. V nasprotnem primeru se nam to kaj lahko primeri. Stroje in drugo industrijsko opremo kaže izdelovati kolikor mogoče doma, da trošimo zanje manj deviz.

Naravni prirastek prebivalstva, nezaposlenost in industrija

Za zaključek še nekaj o naravnem prirastku prebivalstva in nezaposlenosti. Na videz to dvoje prav nič ne spada v obravnavanje današnje teme. Vendar, če stvar temeljito premislimo, bomo videli, da smo so zmotili.

Posredovalnice za delo so dne 30. junija ugotovile, da je v Sloveniji letos nad 12.000 nezaposlenih delavcev in delavk. Če industrije ne bi razširjali, bi nezaposlenost iz leta v leto naraščala, saj je naravni prirastek prebivalstva precejšen. Verjemite, da je še precej nezaposlenih delavcev tudi v naših podjetjih. Mislim na tiste kvalificirane delavce, ki opravljajo vsa mogoča dela, le tista ne, za kar so se izučili. Podjetja jih ne morejo zaposliti njihovi izobrazbi primerno, ker pač nimajo razpoložljivih delovnih mest. In zakaj jih ne odpuste? Takole pravijo marsikje: če odpustimo tega ali onega delavca za katerega pri nas nimamo delovnega mesta, bo »socialno ogrožen«. Tudi drugod namreč ne bo našel zaposlitve.

Podobno reševanje nezaposlenosti prej škoduje kakor koristi, tako podjetju, kot vsemu gospodarstvu. Če ima podjetje zaposlenih več delavcev in uslužbencev kot jih zahteva proizvodni proces dela, je zmanjšana storilnost dela (na enega delavca odpade manj proizvodov) in zmanjšan je dohodek podjetja ter oškodovan ves kolektiv (večje število delavcev povečuje stroške podjetja in cene blaga naraščajo, ker podjetje blago težko proda, ne dobi kolektiv polnega zaslužka). Kje bomo našli izhod iz teh težav? Samo v razširitvi industrije. Tisto zgrešeno »socialno« reševanje nezaposlenosti nas nikamor ne pripelje. Delavce, ki niso v podjetju zaposleni svojemu znanju primerno, bomo lahko zaposlili le v razširjenih obratih in novih tovarnah. Dobršen del od 12.000 nezaposlenih, bo tudi tam našel svoj dnevni zaslužek, in če bodo proizvodnjo širili, bodo starši brez skrbi, kajti fant in dekle, ki zaključita šolanje, se bosta lahko zaposlila v industriji. Nezaposlenost kaže torej reševati le z razširjenjem industrije in z ničemer drugim.

Današnji razgovor o družbenem planu je daljši kot navadno, kajne? Toda to nič ne škoduje. Spoznali smo, kako pomembno mesto pripisuje družbeni plan za naslednjo leto naši strojegradnji. Videli smo tudi, kako je z zmogljivostjo naših podjetij, kako z izvozom in uvozom in da moramo modernizirati podjetja, če hočemo dohiteti tuje države v industrijski proizvodnji, izdelati še več proizvodov in zaposliti nove delavce.

Peter Dornik

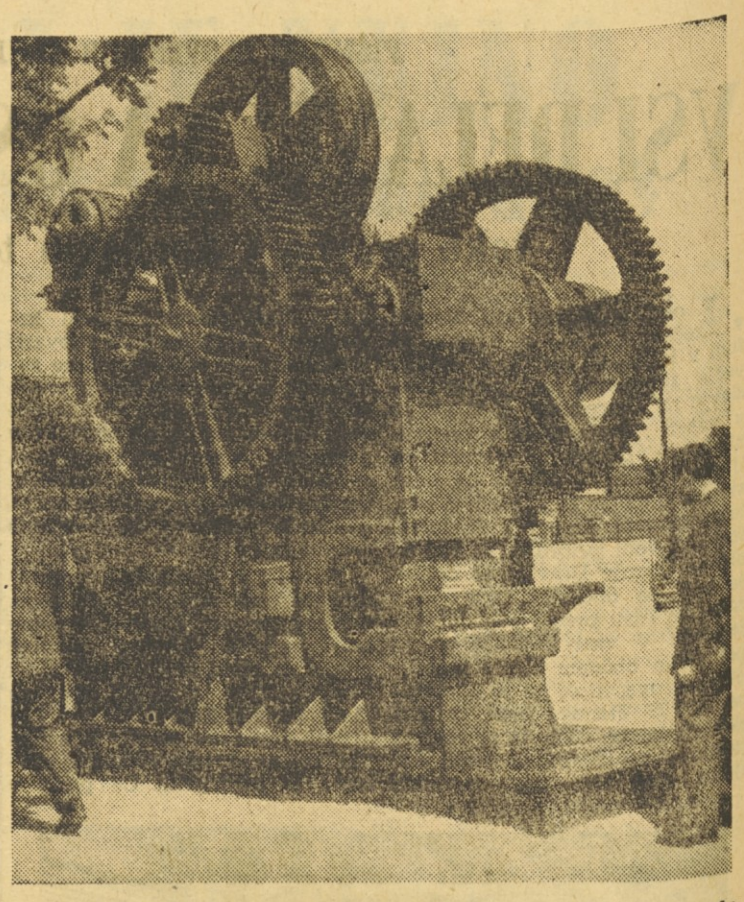

Vidite, takšnele stroje izdeluje tovarna težkih orodij »Ivo Lola Ribar« v Železnikih in seveda še vrsto drugačnih za našo industrijo. — Na sliki vidimo škarje za rezanje železa, težke nad 40 ton

NA URŠLJI GORI ODKRIVAJO LEŽIŠČA SVINČENO-CINKOVE RUDE

Nove plasti in nove naprave

V mežiški topilnici bodo poslej topili svinec z zemeljskim plinom iz Dolnje Lendave. — Z modernizacijo obrata, bo delo lažje in bolj zdravo.

Mežiški rudarji niso samo plačani delavci, ki svoje ure odbrenkajo, potem pa jih prav nič več ne briga, kaj se godi okrog rudnika. Že doslej so bili delavni. Delavsko gospodarjenje in nov gospodarski sistem sta prizadevnost delavcev še bolj podžgala. Vedo, da je samo od njih samih, od njihovih rok, odvisno, kakšna bo finančna moč podjetja in koliko denarja bodo lahko razdelili v razne koristne namene. Proizvodnjo hočejo čim bolj razširiti. Zato so začeli pred nedavnim razmišljati, da bi kazalo raziskati vse bližnje področje, če ne skriva v sebi plasti svinčeno-cinkove rude. Sedanja ležišča svinca res še ne kopne, vendar se kaže pripraviti za leta in leta naprej.

Posekali so okoli 800 kvadratnih metrov gozda, pod tako imenovanimi Navrškimi ledinami. Kopljejo na več mestih. V nekem plazovitem predelu so našli bogate sledi svinčene rude, kar v dolžini 400 metrov. Ruda, ki so jo našli, je nekaj drugačna od tiste iz stare jame. Tudi apnenec je bolj dolomitiziran. Skratka, je zelo dobra. Svinčena rudna žila sega na raziskovanem terenu od Žerjava preko Mučevnika do Navrških planin na Uršlji gori, in sicer v dolžini 5 kilometrov.

Rudarji so doslej odprli stari Uršlja rov, ki je dolg približno sto metrov s 16 metrov globokim jaškom. Odpirajo še Kalasankcius rov, ki leži na Uršlji gori v višini 1042 metrov. V vseh rovih so našli precejšnje količine zelo bogate rude. V neposredni bližini teh rovov so našli še dobro ohranjeno partizansko bolnico. Razen tega so tu tudi ostanki nekdanjih rudarskih naselij. Iz zgodovine je znano, da so manjši podjetniki okoli leta 1820 kopali rudo tudi na tej gori; pozneje so izkopavanje opustili zaradi prevelike konkurence mežiškega rudnika.

Raziskovalna dela so v polnem teku. Geološki zavod iz Beograda jim je odobril 10 milijonov dinarjev za raziskovalna dela v letošnjem letu. Rudarji so že popravili številne poti do nahajališč. Postavili so barake za stanovanja, orodje in pisarne. Precejšnje težave imajo z nakupom kompresorja na bencin, da bi lahko uspešneje vrtali. Ves kolektiv gleda z velikim zaupanjem na raziskovalna dela, ki bodo brez dvoma rodila dobre uspehe. S kopanjem rude bodo začeli seveda šele, ko bodo rudna ležišča popolnoma znana.

V Žerjavu bodo začeli v teh dneh modernizirati topilnico. Podjetje je kupilo kratke bobnaste peči. V njih bodo topili svinčeni koncentrat brez primesi kremenjaka, železne žlindre in apnenca, kar so doslej uvažali. Z modernizacijo topilnice bodo samo na prevoznih stroških veliko prihranili in kaj šele na devizah. V topilnici bo poslej zaposlenih tudi manj delavcev. Namesto 232 delavcev, jih bo delalo le sto. Preostale bodo zaposlili na drugih delovnih mestih. Delo bo tudi mnogo znosnejše, odpadla bodo številna težaška dela in delavci se ne bodo v tolikšni meri kot doslej zastrupljali s svinčenimi hlapi.

Precejšnja pridobitev z obratovanjem novih peči bo tudi, da jih ne bodo kurili s koksom, temveč z zemeljskim plinom. Zemeljski plin bodo vozili v cisternah v tekočem stanju, in sicer iz Dolnje Lendave do Prevalj. Od Prevalj do topilnice v Žerjavu pa bodo zgradili 13 kilometrov dolg plinovod in potiskali plin v topilnico. Računajo, da bodo samo na devizah in prevozu prihranili več deset milijonov dinarjev na leto.

Mežičani imajo še precej drugih načrtov, vendar pravijo, da še niso dovolj zreli za pisanje. Pohvaliti jih je vendar treba za prizadevnost, saj si vtirajo v proizvodnji novo pot, hočejo še več narediti in racionalneje izkoristiti naprave, ki so že vsekakor precej zastarele.

Mojca

V DELAVNICAH ŽELEZNIŠKIH VOZIL »BORIS KIDRIČ« V MARIBORU SO IZDELALI MOTORNI VLAK

PRVA PREIZKUŠNJA

Pred dnevi je motorni vlak, ki so ga izdelali v železniških delavnicah »Boris Kidrič« v Mariboru, prvič zapeljal po koroški progi. Pravijo, da je preizkušnjo dobro prestal. To je bila največja nagrada požrtvovalnim delavcem, saj so se precej oznojili, preden so dokončali tako pomembno opravilo.

Pri izdelavi motornega vlaka imajo svoj delež seveda tudi druge tovarne. Osi in kolesa je izdelal »Litostroj«, zobnike Tovarna avtomobilov, druge jeklene dele pa ravenska železarna. Konstrukcijo vagona in vse ostale dele so izdelali v železniških delavnicah po lastnih načrtih. Vse, razen motorja, je torej izdelano pri nas doma. Vlak lahko vozi s hitrostjo 120 km na uro. Za sedaj bo vozil po naših progah le s hitrostjo 60 do 70 km na uro, ker pač te še niso prirejene za tolikšno hitrost, kot jo lahko razvije motorni vlak.

V delu in načrtih imajo še marsikaj. Pravkar izdelujejo nov vagon za motorni vlak. Ta bo dvočlenski. Dolg bo 50 m in sprejel bo okoli 140 potnikov. S serijsko proizvodnjo tročlenskega 75 m dolgega vlaka, ki bo sprejel nad 200 potnikov, mislijo začeti prihodnje mesece, oziroma v začetku naslednjega leta.

MLADI SI IZBIRAJO POKLIC

»IŠČEMO VAJENCA«

Oni dan sem hodil po ljubljanskem Starem trgu. Oko se mi je ustavilo na velikih vratih. Na srednje velikem belem kosu papirja je pisalo:

»Iščemo pleskarskega vajenca«

Kasneje sem šel večkrat mimo teh vrat. Kos papirja je še vedno visel. Sčasoma je porumenel. Ogli so se razcefrali. Pisava je močno obledela.

»Kaj vraga,« sem pomislil, »res ni nobenega fanta, ki bi se hotel izučiti pleskarske obrti?«

Vajenec sem, zato me je stvar začela zanimati. V naši javnosti v zadnjem času precej govore, da je težko najti mesta za uk. Slišal sem, da je končalo nižjo gimnazijo v Ljubljani nad 2000 fantov in deklet, ki mislijo na poklic. Sploh vsepovsod slišiš: Učnih mest je premalo. Vajencev preveč.

Kako je s to stvarjo, kaj sem zvedel?

UČNIH MEST JE DOVOLJ, LE VAJENCEV NI

Skoraj neverjetno se sliši, da je učnih mest dovolj, le vajencev da manjka. In vendar je res. O tem sem se temeljito prepričal, ko sem hodil po ljubljanskih podjetjih in okrog ustanov, ki se ukvarjajo z zaposlevanjem mladine. Letos se misli izučiti obrti, oziroma raznih industrijskih poklicev v Ljubljani 180 deklet in približno 250 fantov. Ljubljanska podjetja in delavnice pa so pripravljene sprejeti v uk nad 700 vajencev. Nekateri so začeli že obupavati. Tako malo fantov in deklet se misli izučiti obrti. Ali bodo sploh dobili vajenca?

KJE SO VZROKI?

Med drugimi je vzrok, da nekatere obrti ne dobe učencev tudi v tem, ker naš delavski naraščaj še vedno sili samo v nekatere poklice.

Za katere poklice je še vedno največ zanimanja? Večina deklet se hoče izučiti za šivilje, trgovske pomočnice, nekatere pa tudi za frizerke. Podobno je s fanti. Večina hoče v uk za mehanike, ključavničarje, trgovske pomočnike in električarje. Ljubljanska podjetja pa bi potrebovala desetine dimnikarskih, mesarskih, grafičnih, zidarskih, tesarskih in drugih vajencev. Toda ne dobe jih.

Izgleda, da tudi z uredbo o obveznem številu vajencev v obrti, nismo dosegli zaželenih plodov. Mladež še vedno ne kaže zadosti zanimanja za celo vrsto poklicev. Zvedel sem, da bo Obrtna zbornica začela obveščati javnost o raznih poklicih, da bi na ta način vzbudila večje zanimanje.

ŽARKO BO SOBOSLIKAR

Pri Starčevih imajo tri fante in enega dekleta. Oče Janez dela že vrsto let v enem izmed ljubljanskih kovinskih podjetij, kot finomehanik. Najstarejši, Janez, bo drugo leto maturiral. Drugi bo konec leta izučen mehanik in bo nasledil očeta. In čudno, tudi tretji, Žarko, je hotel na vsak način postati mehanik. Ko je končal nižjo gimnazijo, je povpraševal po vseh ljubljanskih podjetjih. Zaman. Takih vajencev niso nikjer potrebovali. Oče mu je prigovarjal, naj postane grafičar. Sin pa ne in ne. Mehanik — in nič drugega. No, končno je dobil mesto v nekem mestnem podjetju. Toda ko je prišel na zdravniški pregled, mu je zdravnik odsvetoval poklic mehanika. Rentgenski aparat je namreč pokazal, da ima Žarko malce obolela pljuča. Sicer nič nevarnega, toda delo v zaprtem prostoru bi mu škodovalo. Zdravnik mu je svetoval, naj postane zidar ali soboslikar, kajti delo z apnom pljučem koristi. Žarko je seveda moral popustiti, sicer žalosten, toda zdravje je premagalo željo. Sedaj se že tretji mesec uči za soboslikarja. Domači pravijo, da je fant zelo zadovoljen.

ZA MIZARJA JE ŠEL

Lorber je tekstilni delavec. Že starejšega sina je hotel poslati v šole. Sin pa o šoli ni hotel nič slišati. Šel je na posvetovalnico za delo, seveda brez očetovega dovoljenja. Danes je že cel zidar — seveda ne še izučen. Tudi bolj močan je postal. No, oče se je potolažil, češ bo pa drugi tekstilni tehnik. Toda, tudi tu mu je spodletelo. Najmlajši se je že kar v šoli zmenil za poklic. Bil je na ekskurziji v šentviški mizarski delavnici. Tedaj se je ogrel za delo z lesom. Oče je bil jezen, toda končno se je le vdal.

TUDI TINE SI JE IZBRAL POKLIC

Tinetov oče je hotel, da bi šel fant kar delat. Vedno je govoril, da je vajencev preveč in da dobi mesto le tisti, ki ima »dobre zveze«. Končno je želel, da bi fant kaj zaslužil in pomagal doma. Našel mu je že delo pri mestnem podjetju. Tine pa je vedel, da je vajenskih mest dovolj. Ko jim je pred zaključkom šolskega leta učitelj našteval poklice in jih seznanjal s prednostmi tega in onega dela, se je Tine odločil za kleparja. V šoli je učitelj zbral podatke, oziroma želje fantov in jih poslal na posvetovalnico za delo. 14 dni po zaključku šole je Tine stopil v uk. Seveda je tudi tu moral oče odnehati.

*

In prav je tako. Prav je, da so fantom in dekletom, ki so letos izpolnili šolsko obveznost in ne nameravajo še naprej v šole, pomagali že v šoli. Učitelji so najlaže pojasnili potrebe našega gospodarstva in mladino navdušili za vse vrste poklicev.

Nekaj je res, o čemer bo treba tudi še kdaj reči kakšno besedo: Delavske družine pošiljajo še vedno premalo otrok v višje šole, čeprav imajo delavski otroci zelo veliko veselje in smisel za študij.

Prav je, da pri nas vsak izbere poklic, ki ga najbolj veseli; mi vsi skupaj pa smo poklicani poskrbeti za to, da bodo mladi ljudje res spoznali poklice, to je, da bodo vedeli, kaj izbirajo.

Milan

NOV PRAVILNIK o pripravniški službi zdravnikov

Pred dnevi je izšel nov pravilnik o pripravniški službi zdravnikov, ki vsebuje precej zelo važnih sprememb. Zdravnike-pripravnike bodo poslej pošiljali na obvezno praktično delo le v take zdravstvene ustanove, ki so opremljene z vsemi potrebnimi pripravami, da se bodo lahko vsestransko usposobili za svoj odgovorni poklic. Zdravniki-pripravniki bodo po določbah pravilnika 18 mesecev na praksi (čeprav je določena pripravniška doba za dve leti), nato pa bodo lahko samostojno opravljali svoj poklic. Določene spremembe veljajo tudi za zobozdravnike, zobotehnike in farmacevte, za specializacijo, pridobitev zvanj in opravljanje zaključnih izpitov.

ZA IZBOLJŠANJE ZDRAVSTVENE ZAŠČITE DELOVNIH LJUDI

VAŽNI PREDLOGI

V jeseni smemo pričakovati nov zakon o socialnem zavarovanju. Številni predlogi naših delovnih kolektivov in drugih množičnih organizacij so precej pripomogli, da bo novi zakon resnično odraz velike skrbi, ki jo posvečamo zdravju vsega ljudstva.

Poglejmo nekatere najvažnejše predloge, predvsem tiste, ki so namenjeni izboljšanju zdravstvene zaščite. Že dosedaj smo čutili blagodejen vpliv ukrepov, ki so se jih lotili nekateri zavodi za socialno zavarovanje: pomagali so prirediti splošne zdravstvene preglede. Za to so prispevali precej svojih sredstev. Skrbeli so za zdravje ogroženih otrok itd. Za vse te ukrepe nismo imeli nobenih zakonskih predpisov, toda organi zavodov so se zavedali, da je ta pomoč ne le koristna, marveč tudi potrebna.

Osnutek novega zakona prinaša med drugim tudi predloge o splošni zdravstveni zaščiti ljudi (preventivi). Eden teh predlogov nalaga Zavodom za socialno zavarovanje določene obveznosti in pravice pri izvajanju splošne zdravstvene zaščite.

To je predvsem ukrep o obveznem zdravniškem pregledu vseh, ki se prvič zaposle in zagotovitev finančnih sredstev za zaščitno službo. Medtem so se tudi v teh predlogih pojavile pomanjkljivosti. Določilo o obveznem zdravniškem pregledu pred vsako zaposlitvijo je namreč nepopolno. Določen bi moral biti namen teh pregledov: zdravniki bi morali točno ugotoviti, ali delo, za katerega se je delavec odločil, ne bo škodovalo njegovemu zdravju. Sicer bodo podrobnosti tega ukrepa prepuščene republikam. Tehtno so obdelani le predlogi o zdravstvenih pregledih učencev v gospodarstvu, obdobni pregledi delavcev, zaposlenih na težkih, zdravju škodljivih delovnih mestih ter dolžnosti zavodov pri organiziranju občasnih zdravstvenih pregledov zavarovancev in specialnih pregledov zobovja otrok. Nadalje bodo zavodi pooblaščeni prirejati izredne zdravstvene preglede zavarovancev, zaposlenih v posameznih podjetjih ali ustanovah in zahtevati komisijske preglede delovišč, kjer so obolenja močno razširjena.

Umrljivost zaradi jetike stalno pada

Svetovna zdravstvena organizacija, ki deluje v okviru Organizacije združenih narodov, je zbrala statistične podatke o umrljivosti zaradi tuberkuloze. Prvič so ti podatki razveseljivi. Organizacija je ugotovila, da je v mesecu juliju in avgustu leta 1953 padla umrljivost zaradi tuberkuloze na najnižjo raven. V celoti se je najbolj zmanjšala umrljivost na Holandskem (9,2 % na 100.000 prebivalcev) in na Danskem (5,2 % na 100.000 ljudi). Res je, da je organizacija dobila le podatke od 25 držav, toda tudi v ostalih državah sporočajo, da umrljivost nenehno pada.

Tudi pri nas smo na tem področju predvsem v zadnjih dveh letih dosegli lepe uspehe. Z množičnimi pregledi in slikanjem pljuč vsega prebivalstva smo dosegli pravočasno zdravljenje vseh tistih, ki so pokazali kakršnekoli znake te nevarne bolezni.

TUDI NA NAŠE PODEŽELJE BO PRIŠLO

VEČ NOVIH ZDRAVNIKOV

Čeprav smo v teh kratkih povojnih letih dobili precej zdravstvenega osebja, je pomanjkanje teh na podeželju še zelo veliko.

Dokler je zdravstvena služba bila centralizirana, naši okraji niso kdo ve kaj skrbeli, kdaj in kakšne zdravnike bodo dobili. Sedaj, ko se je zdravstvena služba prenesla na okraje, v zdravstvene ustanove in celo podjetja, se je položaj precej izboljšal.

Poglejmo, koliko imamo zdravnikov na podeželju in koliko bi jih še potrebovali? V zadnjih dveh letih smo sicer lepo napredovali — danes nimamo okraja, ki ne bi imel vsaj tri zdravnike — vendar s tem ne moremo biti zadovoljni, posebno če pomislimo, da nam je doslej dala naša medicinska fakulteta 515 novih zdravnikov. Veliko preveč jih je ostalo v bolnišnicah in na specializaciji, kjer so sicer nujno potrebni. Nesorazmerje pa je le preočitno in ga skoraj ne moremo zagovarjati. Zdravniki-specialisti so v nekaterih manjših krajih na podeželju marsikje neizkoriščeni — 15 okrajev (če izvzamemo bolnišnice), sploh nima nobenega specialista, v ostalih šestih okrajih (mestih) pa je 35 specialistov, od teh v Ljubljani 23. Zategadelj ni čudno, da prihaja s podeželja v mesto vse več bolnikov, kar seveda močno obremenjuje že itak visoke proračune okrajnih zavodov in podružnic za socialno zavarovanje.

Naši okraji v vse večji meri skušajo izboljšati zdravstveno stanje. S podeljevanjem štipendij si je doslej že 18 okrajev zagotovilo 53 splošnih zdravnikov in 22 zdravnikov-specialistov. Še več. Okraji še naprej iščejo 43 zdravnikov splošne prakse, 26 zobozdravnikov in 49 zdravnikov-specialistov. Razen tega je Svet za ljudsko zdravstvo in socialno politiko sklenil pomagati tistim okrajem, ki si v letošnjih proračunih niso zagotovili sredstev za štipendiranje zdravnikov. Podelil bo štipendije 34 zdravnikom-stažistom. Svet pa bo tudi vsem bolnišnicam, ki imajo preko 150 postelj, predlagal, naj sprejmejo po enega zdravnika-stažista, da bi se z dopolnjevanjem svojega znanja šo bolj usposobil za zdravstveno delo na podeželju.

Zadnji čas podjetja v industrijskih centrih vse pogosteje iščejo obratne zdravnike. Število obratnih ambulant vse bolj narašča. Naloge obratnih zdravnikov so zelo obsežne. Delo teh zdravnikov ni zgolj v pregledih bolujočih delavcev, pač pa v širokem poznavanju in proučevanju zdravstvenih razmer v tovarni in na delavčevem domu. Tam, kjer se obratni zdravnik temeljito poglobi v proučevanje zdravstvenih prilik, tudi uspehi ne izostajajo. Zmanjšuje se število bolnih. Žal je teh obratnih zdravnikov še vse premalo, vendar smemo tudi v tej smeri pričakovati uspehov. Do konca leta 1960 bo pri nas predvidoma zapustilo medicinsko visoko šolo okoli 760 zdravnikov-specialistov in 400 zdravnikov splošne prakse, ki bodo večinoma odšli na naše podeželje.

Še vedno nad milijon brezposelnih

Kljub temu, da se je nezaposlenost v mesecu juliju v Zahodni Nemčiji zmanjšala za okoli 95.000 oseb, je še vedno nezaposlenih 1,007.744 oseb; od tega 611.804 moških in 395.840 žena.

Izmenjava študentov

V začetku julija je odpotovalo 40 naših študentov medicine v Turčijo na prakso, pred tednom dni pa je prišlo 29 medicincev iz Carigrada in Ankare prakticirat v beograjske klinike in bolnišnice. Ta in prihodnji mesec bo pri nas prakticiralo skupno okoli sto turških medicincev, v Turčiji pa prav toliko naših.

Tekstil-Obutev

LJUBLJANA, Nazorjeva 4

V OBNOVLJENIH PROSTORIH

na veliko

Novi vzorci za jesen in zimo

STALNA ZALOGA — NAJUGODNEJŠA IZBIRA

OBZORNIK

Razmišljanje o posredovanju dela

Posredovalnice za delo so popisale vse nezaposlene delavce v Sloveniji. Dne 30. junija je po tem popisu 12.117 nezaposlenih. Od tega 2726 moških in 9391 žena. Ob popisu dne 31. decembra 1953 pa je bilo 11.281 nezaposlenih; med njimi 2526 moških in 8756 žena. To pomeni, da je število nezaposlenih naraslo kljub živahni delovni sezoni. Stalež nezaposlenih se je v primerjavi s popisom na kraju preteklega leta in sedanjim popisom zvišal za 835 oseb in sicer za 200 moških in 635 žena.

Od vseh nezaposlenih (12.117) je 1138 ali 9,4 % za delo manj sposobnih oseb; od tega 916 ali 80,5 % moških in 222 ali 19,5 % žena. Od vseh za delo manj sposobnih nezaposlenih je 64,1 % takih, ki jim je priznana invalidnost.

Pri popisu z dne 31. decembra 1953 je bilo prijavljenih skupno 1003 za delo manj sposobnih oseb. To število pa se je v nadaljnjih šestih mesecih dvignilo že na 1138, torej za 13,5 %. Iz tega lahko sklepamo, da podjetja še vedno odpuščajo ljudi, ki so zdravstveno in fizično šibkejši.

Tudi pri tem popisu se je ugotovilo, da je med nezaposlenimi veliko mladincev starih do 24 let. Od skupnega števila nezaposlenih delavcev, to je 10.964 (brez uslužbencev) je kar 5972 ali 54 % fantov in deklet in le 4992 ali 46 % starejših. Med nezaposleno mladino je 993 fantov in 5086 deklet.

Med nezaposlenimi je tudi 1153 uslužbencev; od tega 378 moških in 775 žena. Po šolski izobrazbi so ti uslužbenci razvrščeni takole: fakultetno izobrazbo ima 21 uslužbencev; popolno srednjo šolo 171; nepopolno srednjo šolo 640; osnovnošolsko izobrazbo pa ima 152 uslužbencev. Razen tega je prijavljenih še 169 pomožnih uslužbencev.

Pri uslužbencih je zanimiva ugotovitev, da je med nezaposlenimi kar 342 oseb v starosti do 24 let in to 234 z nepopolno srednjo šolo; 36 z osnovnošolsko izobrazbo in 32 pomožnih uslužbencev.

Po kvalifikacijah so nezaposleni delavci in uslužbenci razvrščeni takole:

Kvalifikacija	moški	ženske	skupaj	% porazdelitve
Delavci				
kvalificirani	1034	975	2.009	16,6
polkvalificirani	112	433	545	4,5
nekvalificirani	925	6816	7.741	63,9
Skupaj	2071	8224	10.295	85,0
Uslužbenci				
strokovni	268	586	854	7,0
pomožni	110	189	299	2,5
Skupaj	378	775	1.153	9,5
Vajenci	277	392	669	5,5
Vsi skupaj	2726	9391	12.117	100,0

Starostna razvrstitev delavcev in uslužbencev pa je sledeča:

Starostni razvrstitev	Delavci moški	Delavci žene	Delavci skupaj	Uslužbenci	Vajenci	Vsi	%
do 17 let	103	1263	1366	69	635	2070	17,1
18 do 24	506	3431	3937	273	34	4244	35,0
25 do 39	618	2381	2999	456	—	3455	28,5
40 do 49	426	857	1283	221	—	1504	12,4
50 in več	418	292	710	134	—	844	7,0

V porazdelitvi po strokah in poklicih odpade največji del nezaposlenih delavcev na naslednje stroke: tekstilna — 945, (kjer prevladujejo šivilje in krojači), trgovina 419 oseb; gostinstvo — 375 oseb; kovinska 154 oseb; lesno-predelovalna 221 in usnjarska 201 in sicer 82 usnjarjev in 173 čevljarjev.

Podjetja bolj povprašujejo po delavcih in manj po uslužbencih. Skupaj je javljeno 2792 praznih delovnih mest, ki še niso zasedena in sicer: industrija potrebuje 865 predvsem kvalificiranih delavcev, gradnje 1394, obrt 307, komunala 102, kmetijstvo 54 itd. Med najbolj iskanimi so: strojni ključavničarji — 140, zidarji — 314, navadni delavci 1138, predvsem za gradbeništvo. Nadalje rudarji za jamska dela — 80, kleparji — 25, strugarji — 77, elektromehaniki in monterji — 18, mizarji — 41, tesarji — 16, vajenci — 750 in sicer za industrijo 375, kmetijstvo 16, gradnje 104, obrt 240, promet 7 itd.

Pri nas je še vedno zelo neurejeno vprašanje kam z mladino, ki bi se rada česa izučila. Podatki, ki jih omenjamo v prejšnjem odstavku o potrebah po vajencih še zdaleč niso stvarni, kajti industrija in obrt se za vajence ne obračajo na posredovalnice za delo, čeprav je pri posredovalnicah prijavljeno dokaj veliko mladincev, ki iščejo zaposlitev oziroma, ki bi se radi izučili določenega poklica. Samo nekaj številk nam pove, kakšen je položaj na tem področju.

Ljubljanska posredovalnica je zbrala podatke o mladincih, ki se želijo izučiti poklica. Ugotovila je, da je na področju Ljubljane 1241 mladincev, ki se želijo vključiti v uk oziroma zaposlitev; od teh je 822 deklet. Za vajence pa je prostih le 986 delovnih mest od tega za 86 vajenk. V Postojni je 385 mladincev (145 deklet, učnih mest pa imajo le 32, od tega 8 za dekleta). V Novem mestu imajo 794 mladincev (373 deklet), učnih mest pa imajo le za 173, od tega 13 za dekleta itd. Tudi ti podatki kažejo precejšnjo nenačrtnost pri vključevanju v uk. V največ primerih si podjetja in obrtni obrati sami preskrbijo vajence, ne upoštevajo pa ponudb posredovalnic za delo. Zaradi tega ostaja nezaposlene precej mladine iz delavskih in uslužbenskih vrst, zaposlijo pa se sinovi in hčere premožnejših kmetov, ker so v boljšem materialnem položaju in laže plačujejo vzdrževanje.

Posredovalnice ugotavljajo, da je precej mladincev, ki se žele izučiti, doma s podeželja in podeželskih mest, kjer še ni razvita industrija in obrt. V razvitejših centrih, kjer so možnosti za učenje, ni za to mladino primernih stanovanj in domov. To dvoje, da se industriji in obrti zagotovijo potrebni strokovni kadri in da se mladina vključi v uk, nam bo torej povzročilo še precej težav.

Če se hočemo uspešneje boriti proti nezaposlenosti, je treba to reševati kar v njeni osnovi. Mladino je treba načrtneje vključevati v uk in delo. Potrebam gospodarstva bo zadoščeno, nezaposlenosti pa bo vse manj. Sedanji nezaposleni delavci in uslužbenci se bodo morali sprijazniti s tem, da sprejmejo zaposlitev tam, kjer delavce iščejo. Sprejeti bodo pač morali tisto delo, ki se jim nudi, ne glede na to, kakšen poklic imajo, če v domačem kraju ne morejo dobiti svojemu poklicu primerne zaposlitve.

Jože Debeljak

Vprašanja in odgovori

POKOJNINE

G. M., Tržič: Vaš dopis obravnavamo kar v tej rubriki, ker smatramo, da je treba na vaše trditve odgovoriti najprej na podlagi pozitivnih predpisov. Trdite namreč, da so nameščenci z nižjo strokovno izobrazbo že sedaj prikrajšani v svoji pravici do starostne pokojnine, ker niso razvrščeni v iste grupe kakor kvalificirani delavci, pa čeprav imajo večjo

Elio Vittorini

LJUDJE in ne RABJE

»Zares, slišala sem Črnega Psa,« je rekla starka. »Toda škoda,« je nadaljevala.

»Kaj je škoda?«

»Škoda, da ni to tvoja žena.«

In starka je živo pogledala Berto.

Potem pa je še rekla: »Zelo mi ugaja, da veš!«

»Všeč ti je?« je dejal En 2 »Tudi meni je všeč.« In skoraj se je zasmejal. »To je dobra tovarišica.«

»Toda jaz govorim o njej kot o ženski,« je vzkliknila lepa starka. »Ali nas sploh kdaj gledaš kot ženske? Gledati bi nas moral tudi kot ženske.«

Strastno je opazovala Berto in Berta je ostala nema pod njenim pogledom, celo bolj resna je postajala, in ni govorila in nič ni odgovarjala, in vse bolj se je zdelo, kot da v svojem življenju ni sploh nikoli spregovorila.

»Oh, Selva!« je dejal En 2.

Toda oči so se mu bleščale.

»Oh, Selva!« je dejal.

»Da,« je nadaljevala Selva, »zelo bi bila zadovoljna, da bi ona bila tvoja žena. Bila bi vesela, če bi to bila, četudi bi ne bila tovarišica. Rajši bi imela, da bi bilo tako, da bi bila samo ženska, da bi bila samo tvoja žena. Mar zares ni tvoja žena?«

»Toda čemu, Selva?« je dejal En 2. »Zakaj bi hotela, da bi ona bila moja žena?«

In gledal je Berto z očmi, ki so se iskrile. »Zakaj?« je dejal.

Selva je gledala Berto, gledal jo je on, gledala sta jo in ona je bila nema, ničesar ni govorila niti z očmi, glavo je imela sklonjeno.

VIII.

»Se ti zdi nenavadno?« je rekla Selva. »Nič ni nenavadno. Nikoli te nismo videli s tvojo ženo, toda želimo, da bi imel vsaj eno. Mar ne smemo želeti, da bi imel ženo?«

Živo je gledala moškega in žensko.

»Mar ne smemo tega želeti človeku, ki ga ljubimo? Moški je srečen, kadar ima ženo. Mar ne smemo želeti človeku sreče? Hočem, da bi bil srečen.«

»Hvala,« je dejal En 2. »Hvala, Selva. Toda...«

»Toda, bojiš se rožička,« je rekla Selva. »Mar ne smemo želeti človeku sreče? Saj delamo zato, da bi bili ljudje srečni. Kakšen smisel pa naj bi imelo naše delo, če ne bi služilo sreči ljudi? Zato tudi delamo. Mar ne delamo zato?«

»Prav zato,« je dejal En 2.

»Mar ne zato?« je rekla starka Selva.

In kar naprej je gledala moškega in žensko.

»Zaboga!« je rekla. »Ljudje morajo biti srečni. Kakšen smisel pa naj bi imelo naše delo, če bi ljudje ne mogli biti srečni. Še ti kaj reci, dekle! Ali bi imelo smisel naše delo?«

»Ne vem,« je dahnila Berta.

In bilo je, kot da ni odgovorila; bila je resna, za hip je dvignila obraz, toda bilo je, kot da ga sploh ni dvignila.

»Ali bi imelo smisel vse to naše delo?«

»Ne, Selva! Ne verjamem tega.«

»Ne bi imelo smisla? Ne bi imelo smisla.«

»Ne bi imelo smisla. Nič na svetu ne bi imelo smisla.«

»Nič na svetu ne bi imelo smisla. Kajne, dekle?«

»Ne vem.« je ponovno šepnila Berta.

»Ali nekaj bi vseeno imelo smisel?«

»Ne,« je odvrnil En 2. »Tega ne verjamem.«

»Ali bi imeli smisel naši ilegalni časniki? Ali bi imela smisel naša ilegala?«

»Ne verjamem tega.«

»In vsi naši, ki so jih postrelili! Bi oni imeli morda smisel? Ne bi imeli smisla.«

»Ne. Ne bi imeli smisla.«

»Ali je sploh kaj na svetu, kar bi imelo svoj smisel? Ali imajo kak smisel bombe, ki jih delamo?«

»Prepričan sem, da ničesar ne bi imelo smisla.«

»Ničesar ne bi imelo smisla? Ali ne bi imeli smisla sovražniki, ki smo jih uničili?«

»Niti oni ne. Tega ne verjamem.«

»Ne. Ne. Potrebno je, da so ljudje srečni. Vsaka stvar ima smisel samo, če služi sreči ljudi. Mar ne, da imajo samo zato stvari svoj smisel?«

»Samo zato.«

»Reci to tudi ti, dekle. Mar ne samo zato?«

IX.

»Jaz ne vem,« je šepnila Berta.

»Ti ne veš,« je rekla Selva. »Praviš, da tega ne veš. Nasprotno, ti veš. Kdo le more, da bi tega ne vedel?«

»Ona to ve. Ve,« je dejal En 2.

Njegove oči so se še vedno iskrile. »Ali želiš, da bi tega ne vedela?« je dejal.

»Vem, da ve,« je rekla Selva. »Vem, da tudi ti veš.«

In živo je gledala oba. »Ona ve in ti veš. Obadva vesta. Toda nista srečna.«

»Nisva srečna?«

»Nista.«

»Si prepričana, da nisva?«

»Prepričana sem. Nista.«

Stara Selva se je spet obrnila k Berti.

»Kajne, da je res, da nisi?«

Berta se je še vedno prepuščala njunim pogledom. Ni odgovorila.

»Ne,« je rekla Selva. »Ti greš domov. In kaj delaš? Vstopiš v svojo sobo. In kaj delaš?«

Berta ni odgovorila.

»In kaj delaš? Posteljo imaš in ležeš vanjo. In potem? Kaj se ti zgodi, ko si v postelji? Nič se ti ne zgodi. Niti spiš ne.«

»Ne spi?« je dejal En 2.

»Ne more spati. V postelji je in ničesar se ji ne pripeti, ničesar nima... Ničesar razen prikazni.«

»Prikazen ima?« je dejal En 2.

»S seboj ima prikazen.«

»Glej no!« je dejal En 2 Berti. »Ob sebi imaš prikazen?«

Berta ni odgovorila.

»Toda prav takšen si tudi ti,« je rekla Selva. »Kaj pa imaš ti doma? Kaj imaš v svoji sobi? Ničesar nimaš.«

»Ničesar nimam?«

»Še nekaj slabšega imaš. Obleko, obešeno za vrati.«

»Obleko, obešeno za vrati?«

»Videla sem jo. Žensko obleko za vrati.«

En 2 je dejal Berti: »Ali slišiš, kaj pravi Selva?«

»Da,« je odvrnila Berta.

»Pravi, da imam obleko za vrati.«

»Da,« je odvrnila Berta.

»Nista srečna,« je rekla Selva. »Ti nimaš moža in ti nimaš žene. Nista srečna.«

»Toda Selva!« je zavpil En 2.

»Vidva sta človeka s prikaznijo.«

»Ali bi hotela, da Berta ne bi imela moža?«

»Nima ga.«

»Šestintrideset let mi je,« je rekla Berta.

»In kaj to pomeni?« je rekla Selva. »Mogla bi imeti šestintrideset sinov, toda nimaš moža, nikoli ga nisi imela.«

»Domišljava si, Selva,« je dejal En 2.

»Domišljava sta vidva. Rada bi delala za človeško srečo in ne vesta, kaj je potrebno za srečo ljudi. Ali sploh moreta delati, ne da bi bila srečna?«

En 2 je vstal z divana, kjer je sedel z Berto in se približal lepi starki.

»Selva,« ji je dejal, »jaz sem danes srečen.«

»Res?« je rekla Selva.

Sedela je na stolčku vsa kruta, potem je potegnila lepo oblikovano sivo glavo malo nazaj, da bi mu še naprej zrla v lice.

»Da, srečen sem,« ji je dejal En 2. »To je najbolj sijajna zima, kar smo jih imeli od leta 1908.«

»Samo danes?« je rekla Selva.

»Danes,« ji je dejal En 2.

»Od leta 1908?« je rekla Selva.

»Šestintrideset let je tega,« ji je dejal En 2.

Selva je nato pobesila pogled, sive oči pa so ji drsele po Berti.

»Toda to dekle joka,« je rekla.

X.

»Kaj?« je vzkliknil En 2.

Dvignil ji je obraz in poljubil jok na njenih ustnah.

»Zakaj?« je rekla Berta. »Zakaj me že toliko mesecev nisi nikoli poiskal? Kako moreš oditi in me ne poiskati? Kako moreš ostati sam? Kako moreš ostati s tisto prikaznijo? Kako moreš ostati s tisto obleko za vrati? Kako moreš to napraviti? Kako moreš?«

»Kako pa ti?« je dejal En 2. »Kako ti?«

Rekla je Berta:

»V maju so te zaprli.«

»Bilo je v maju,« je dejal En 2.

In Berta: »To je trajalo od maja pa prav do polovice avgusta.«

En 2: »Trajalo je do polovice avgusta.«

Berta: »In jaz sem bila sleherni dan pred vrati zapora.«

En2: »Prav ti? Ne tvoja obleka?«

Berta: »Prav jaz. Mar nisi spoznal, da sem bila prav jaz?«

»In jaz sem bil jezen nate,« je dejal En 2.

»Zakaj si pa bil?« je rekla Berta. »Kako moreš biti jezen? Zakaj me nisi poiskal, ko si prišel ven. Kako moreš, da me ne poiščeš?«

»Pisal sem v ječi tvoje ime na zid.«

»Toda prav jaz sem bila, prav jaz pred vrati. Kako moreš, da me ne poiščeš?«

»Poskušal sem te najti. Tvoja hiša je bila porušena.«

»Iskal si? Si me zares iskal?«

»Bil sem še vedno jezen, a sem te vendar iskal.«

»Danes,« je rekla Berta, »je januar.«

»Zima je,« je dejal En 2. »Januar je.«

»In od srede avgusta,« je rekla Berta, »do zdaj si me iskal?«

»Prav do sedaj.«

»In me nisi našel?«

»Iskal sem te, ne da bi te iskal.« je dejal En 2. »Toda ničesar drugega nisem počenjal. Niti delal nisem.«

»Kdaj si spet pričel delati?« je vprašala Berta.

»Pred nekaj tedni,« je dejal En 2. »Malo pred božičem.«

(Dalje prihodnjič.)

Zgodovinska najdba

Medtem ko slovita Egipt in Mezopotamija po 5000 let stari kulturi, ni imela Srednja Evropa najdbe, ki bi jo vsaj približno lahko postavili v vrsto z njimi. Pri nas v Šempetru v Savinjski dolini pa smo odkrili antične spomenike tako imenovane provincialnorimske umetnosti.

Najdba je bila odkrita povsem slučajno. Ko je kmetijska zadruga gradila kozolec, so kopali prod na državnem sadovnjaku. Kmalu so naleteli na velike marmorne bloke. O tem so obvestili Mestni muzej v Celju in Slovensko akademijo znanosti in umetnosti. Izkopavanja so se pričela pod vodstvom univ. prof. J. Klemenca spomladi 1952. Doslej so odkopali več kot 400 spomenikov.

Delo je bilo težavno. Kamen so morali potem, ko so ga odkopali, spraviti v provizoričen paviljon. Ker so ležali bloki poprečno po 3 do 4 metre pod zemljo, so jih podložili z okroglim lesom, prevezali z jekleno vrvjo in jih z vitli povlekli na površino. Kamne so nato skrbno izmerili in odlili v mavec.

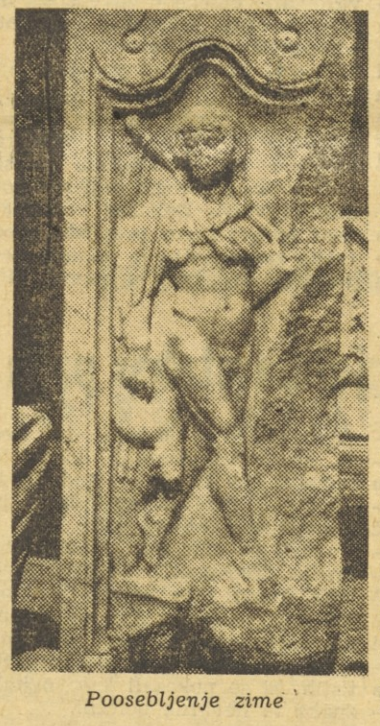

Poosebljenje zime

Danes, po triletnem izkopavanju, že lahko napravimo zaključek, kaj so doslej odkopali. Na tem mestu so bili pokopavali premožne Celjane od leta 50 do 250 našega štetja. Zgradili so si več grobnic. Vsako izmed teh krasi veliko izredno lepih reliefov. Pod tremi baldahini (stropi) so stali kipi pokojnikov v nadnaravni velikosti. Sohe predstavljajo očeta, mater in sina. Oče in sin sta bila celjska župana, zato sta bila dovolj premožna, da sta si lahko zgradila grobnice iz marmorja.

Temelji grobnic so iz peščenjaka. Nanje so postavili marmorne plošče kot podstavek za stebre, na katerih je stala stavba. Strop je bogato okrašen s podobami. Na obeh stranskih ploskvah so upodobljena bajeslovna bitja, na pol ptiči, na pol živali. Notranjost baldahina je razdeljena na gornjo in zadnjo steno. Sprednja stran je okrašena z rožami, zadnja pa je izdelana v obliki školjke. Pod baldahinom je stal kip sina. To je mlajši moški, oblečen v tuniko z zelo ozkimi prsi. Oče je postavil sinu grobnico, kar govori, da je sin umrl pred očetom. Očetove grobnice še niso odkrili.

Materina grobna kapela je najlepša. Notranjost je, podobno kot pri sinovi, okrašena z rožami. Na obeh stranskih površinah sta izklesana prizora: beg konja pred levom in antilope pred psom. Baldahin je zgrajen v obliki manjše dvokapne hiše. Pod njim je stala soha matere. To je ženska srednjih let, oblačilo se nad kolenom in prsmi napne, tako da čutimo nežne oblike ženskega telesa.

V dveh grobnih kapelah so shranili posmrtne ostanke, žaro s pepelom in daritveno orodje. Kljub temu so tudi te stavbe lepo okrašene. Krase jih prizori iz grškega pravljičnega sveta. Med najlepše izdelane kamne sodi vogalni kamen z upodobitvijo letnih časov. Zima je upodobljena na lovu na zajce in ribe. Čez rame ima palico, na kateri visi dvoje rib. Zajca drži v desnici. Poletje je prikazano s snopi žita na ramenu, v desnici pa drži srp. Na tem reliefu se vidi, da je bil umetnik vešč svojega poklica.

Temelji so zidani iz rečnih prodnikov. Vezali so jih z malto, prirejeno na poseben način. Naredili so jo iz polovice peska in polovice apna, to suho vzidali in šele nato polili z vodo. Zmes se čez leta spremeni v apnenec. Tako zidajo še danes zavetja v hribih in če ste opazili kdaj te hiše, ste lahko opazili, da je težko ločiti, kje je zidava in kje kamen.

Marmorne bloke so vezali z navadno malto. Da bi bil spoj trdnejši, so izklesali v kamen vdolbine, vtaknili vanje železne zagozde, špranje pa zalili s svincem. Notranjost stavbe so nato ometali.

Marmor so pripeljali iz kamnolomov v Vitanju pozimi na saneh. Poleti bi bilo težje, saj so surovi bloki tehtali tudi po pet ton. Bloke so obdelali v Šempetru.

Seveda se s tem zamudnim in napornim delom ni ukvarjal svoboden državljan. Za to so uporabili sužnje. Delali so od ranega jutra do pozne noči in tudi umrlo jih je nekaj pri delu. O tem pričajo krste, najdene v Šempetru. Našli so pet iz peščenjaka stesanih skrinj, v katere so položene žare s pepelom.

Za to veliko najdbo se je treba zlasti zahvaliti delavcem, ki so takoj videli, da imajo opravka z zgodovinsko važno najdbo in so nemudoma obvestili o njej znanstvenike. Naše starinoslovje je še mlado, zato potrebuje podpore delavcev, saj prav oni prvi odkrijejo ostanke v zemlji. Za nas je tudi najmanjša najdba dragocena.

P. Petru

šolsko izobrazbo kot kvalificirani delavci in se morajo neprestano izpopolnjevati in prilagajati novim administrativnim poslom. Te trditve pa precej šepajo. Najprej poglejmo, kaj kaže primerjava glede razvrščanja kvalificiranih delavcev in uslužbencev z nižjo strokovno izobrazbo: prvi se razvrščajo od XIV do XI. pokojninskega razreda, drugi pa od XVII. do XII. pokojninskega razreda. Če upoštevamo, da se lahko doseže tudi XI. pokojninski razred z upoštevanjem zaslužka, če triletni povpreček prekoračuje pokojninsko osnovo zadnjega, t. j. XII. pok. razreda, potem glede razvrščanja v pokojninske razrede sploh ni nobene pomembnejše razlike, zlasti pa ničesar, kar bi bilo v škodo uslužbencev z nižjo šolsko izobrazbo. Lahko bi celo trdili, da je razvrstitev teh uslužbencev ugodnejša kot pa je razvrstitev kvalificiranih delavcev; pri prvih se namreč lahko mnogo bolj upošteva dejstvo, da se tekom službovanja s prakso pridobiva tudi večja usposobljenost in uporabnost za dela svoje stroke. Napačno je vaše mnenje, da je izobrazba uslužbencev z nižjo šolsko izobrazbo večja od izobrazbe kvalificiranih delavcev. To mnenje razkriva ali slabo poznavanje pogojev za pridobitev te stopnje strokovnosti, ali pa nepravilno priznavanje te strokovnosti v podjetju, kjer ste zaposleni in po čemer potem sodite na splošno. Take splošne sodbe pa so lahko preveč površne, neutemeljene. Bolj upravičena bi bila celo obratna trditev, kajti kvalificiran delavec mora imeti poleg tiste splošne izobrazbe, ki jo imajo uslužbenci z nižjo šolsko izobrazbo, še posebno strokovno izobrazbo za usposobljenost v svoji stroki. Brez te posebne strokovne izobrazbe je delavec najprej lahko le polkvalificirani delavec in šele po najmanj dveletni zaposlitvi pri vseh glavnih delih svojega poklica in s položitvijo posebnega strokovnega izpita lahko postane kvalificirani delavec. Prav tako zmotno je mnenje, da se mora izpopolnjevati samo uslužbenec. Razvoj tehnike, napredek in izpopolnjevanje produkcijskih procesov, organizacije dela itd. terjajo tudi od kvalificiranega delavca, da se neprestano izpopolnjuje, če hoče ostati tudi v praksi kvalificiran delavec, t. j. da se mu zaupajo dela, ki zahtevajo tako stopnjo strokovne usposobljenosti. Res pa je, da današnji sistem razvrščanja v pokojninske razrede upošteva preveč formalno izkazano stopnjo strokovnosti, premalo pa tisto stopnjo, ki jo delavec oziroma uslužbenec izkaže dejansko v praksi in po kateri se tudi ceni vrednost njegovega dela, njegova pomembnost in vrednost v sestavu delovnega kolektiva. Vaš osebni primer pa ne more biti splošno veljavno merilo, po katerem naj bi se ocenjevala primernost in vsklajenost sedanjega sistema razvrščanja v pokojninske razrede. Vaš primer tudi v ničemer ne more biti dokaz za vašo trditev, da so uslužbenci z nižjo šolsko izobrazbo slabše razvrščeni ob upokojitvi kot kvalificirani delavci, da je njihova usposobljenost večja od usposobljenosti kvalificiranih delavcev. Morebitne krivice, ki se vam je zgodila, spet ne smete posploševati, k čemur pa moramo pripomniti, da bi boljša zaposlitev, ki se vam je pred leti nudila, pa vam je bila onemogočena, na samo razvrstitev v pokojninski razred ob upokojitvi ne vplivala.

M. J., Žibrše: Pazljivo smo prečitali in proučili vaše obširno in obtožujoče pismo. Predvsem naj pripomnimo, da prav zares dvomimo v tolikšno pristranost in neobjektivnost višje zdravniške komisije, kot jo opisujete. Prav tako pa se zelo čudimo vaši sposobnosti, da ste takoj ob vstopu v sobo pred to komisijo, že spoznali, pri čem ste. Saj ta komisija nima prav nobenih interesov potvarjati dejansko zdravstveno stanje zavarovancev in prav tako ne ščititi morebitne zmotne ugotovitve lečečega zdravnika. Seveda pa mora biti primerno stroga in objektivna, da prepreči morebitne poskuse zlorabe pravic, ki jih daje socialno zavarovanje osebam, ki so zgubile svojo delovno sposobnost ali postale občutno manj sposobne za opravljanje del svojega poklica. Kajpak je pa tudi res, da se lahko tudi višja zdravniška komisija zmoti. Zato pa ji še ni treba pripisovati takih namer, kakršne ji podtikate. Če so na ortopedski kliniki ugotovili bistveno drugačno zdravstveno stanje in da zaradi tega niste sposobni za težka dela svojega poklica, potem Vam pač ne preostane drugega kot da obnovite ves postopek začenši pri svojem lečečem zdravniku, kateremu predložite izvid zdravnika-specialista na ortopedski kliniki. — Pogojev za starostno pokojnino še ne izpolnjujete; imate premalo delovne dobe in predpisane starosti še niste dosegli. Samo invalidsko pokojnino bi lahko dobili, seveda če bi se ugotovila vaša trajna ali več kot eno leto trajajoča popolna delovna nesposobnost. Za zaposlitev se morate pa obrniti na posredovalnico za delo, s tem mi ne moremo pomagati niti dati kakšen nasvet.

OTROŠKI DODATKI

Č. F., Črni vrh: Ko je nastopila zima, vas je gradbeno podjetje, kjer ste delali, »poslalo domov«, ker ni bilo več sezone. Javili ste se v Idriji kot brezposelna, pa so vas napotili v Gorico, češ, tam je sedež okrajnega ljudskega odbora in posredovalnice za delo. Pa ste se zglasili prej na občinskem ljudskem odboru v Črnem vrhu in tu so vam obljubili, da bodo sami uredili z okrajnim ljudskim odborom. Letos marca ste iskali zaposlitev pri istem gradbenem podjetju »Zidgrad«, kjer pa so zahtevali, da predložite potrdilo, da ste bili prijavljeni pri posredovalnici za delo, če hočete spet prejemati otroške dodatke in biti deležni letos dopusta. Tega potrdila sedaj ne morete dobiti. — *Odgovor:* Res je, tega potrdila ne morete dobiti, ker pač niste bili prijavljeni pri posredovalnici za delo. Podjetje je tudi res dolžno zahtevati od vas to potrdilo, če hočete doseči izplačilo otroških dodatkov in dobiti dopust. Toda prav tako je res, da podjetje odgovarja za vso škodo, ki jo je povzročilo s tem, ko je z vami lani ob nastopu zime po končani sezoni nepravilno ravnalo. Iz vašega pisma namreč povzemamo, da vam ni dalo nobene odpovedi, temveč so vas enostavno obvestili o prenehanju dela in vas poslali domov. Če je bilo res tako kot opisujete, je podjetje ravnalo nezakonito in vas s tem seveda občutno oškodovalo. Ko je bilo konec dela, bi moralo podjetje dati odpoved, ko bi si poprej izposlovalo pristanek sindikalnega sveta. To odpoved bi moralo podjetje takoj javiti posredovalnici za delo, kamor bi se morali osebno javiti tudi vi po končani zaposlitvi. Tega pa — kot je mogoče razbrati iz vašega pisma in pod predpostavko, da so vaši podatki resnični — podjetje ni storilo. Enostavnega in enostranskega »pošiljanja« domov naši predpisi ne poznajo in tudi ne dopuščajo. Točno je predpisano, na kakšen način lahko preneha delovno razmerje. Prav tako je določeno, kako je dolžno podjetje prijavljati vsako dano odpoved posredovalnici za delo. Če je podjetje vse to opustilo, je odgovorno za škodo, ki jo je povzročilo s takim svojim protipravnim ravnanjem. Če niste bili prijavljeni posredovalnici za delo, potem seveda ne morete sedaj dobiti otroških dodatkov. Do teh boste upravičeni šele po enoletni neprekinjeni zaposlitvi. Ker pa ste to pravico izgubili po krivdi podjetja, ker je opustilo podati odpoved in to odpoved prijaviti posredovalnici za delo, lahko tožite podjetje za škodo najmanj v znesku, ki je enak znesku otroških dodatkov, ki bi jih prejeli v tem času. Priporočamo vam, da svojo zadevo sporočite inspekciji dela OLO Gorica s predlogom, da jo presodi in da vam da nasvet, kako ravnati. Naše mnenje namreč temelji samo na vašem opisu in vaših podatkih.

DOPUST

U. I., Ladra: Od marca lani ste stalno zaposleni. Res je sicer, da ste med tem časom menjali podjetje, vendar ste se po treh mesecih zaposlitve pri drugem podjetju spet vrnili nazaj, kjer ste se najprej zaposlili in kjer ste tudi sedaj zaposleni. Toda kljub temu vam letos ne priznajo dopusta. — *Odgovor:* Uprava vam utemeljeno odreka letni dopust. Res imate skupaj 16 mesecev zaposlitve. Vi trdite, da je ta zaposlitev celo neprekinjena. Dejansko je morda res tudi to. Vendar je treba upoštevati, da ste v tem času dvakrat zmenjali mesto svoje zaposlitve, kar ima nujno svoje pravne posledice. Med te namreč tudi spada, da je vsakokrat ob taki zamenjavi, kakršne ste se poslužili vi, prejšnje delovno razmerje prenehalo in da je nastalo z novo zaposlitvijo tudi novo delovno razmerje. Zaradi tega nimate 16 mesecev neprekinjene zaposlitve, temveč je bila ta zaposlitev dvakrat prekinjena, ker se trajanje sedanje zaposlitve šteje šele od nastanka novega delovnega razmerja, t. j. od dne, ko ste se vrnili od gradbenega podjetja in se zaposlili spet pri upravi vodnega gospodarstva. Od tega dne se tudi računa potek 11-mesečne zaposlitve, ki je pogoj za pridobitev pravice do rednega letnega dopusta. Nikomur ni prepovedano, izbirati si zaposlitev. Toda to izbiranje spet ne sme biti tako svojevoljno in enostransko, da lahko škoduje podjetju oziroma delovnemu kolektivu, ki jim nestalni delavci lahko povzročajo samo težave. Zato so tudi neizbežne posledice enostranskega prebiranja, ki ne upošteva zakonitih načinov prenehanja delovnega razmerja.

OSS Kočevje: Tovariš K. M. se je lani septembra zaposlil pri Upravi cest, kjer je junija prenehal z delom in se zaposlil pri drugem podjetju. Sedaj zahteva dopust, pa ga nikjer ne dobi. — **Odgovor:** Tovarišu K. M. dopust ne pripada, ker nima še enajst mesecev neprekinjene zaposlitve, kakor to zahteva uredba o letnem dopustu. Ta enajstmesečna čakalna doba bo iztekla šele maja prihodnje leto. Delovno razmerje pri Upravi cest je namreč prekinil na tak način, da se v novo zaposlitev pri sedanjem podjetju ne more šteti. Delovna doba, potrebna za redni letni dopust začenja teči na novo od dneva nove zaposlitve. Res pa je, da je do takega primera pri tovarišu K. privedel cestni nadzornik, oziroma upravnik cest s svojim nepravilnim ravnanjem. Če za tovariša K. pri Upravi ni bilo več dela, je bil upravnik dolžan tovarišu K. odpovedati po rednem postopku, kakršen je določen z uredbo o odpovedi delovnega razmerja delavcem in uslužbencem gospodarskih organizacij, ali pa doseči pismen sporazum, da bi se na tak zakonit način prenehanja delovnega razmerja zagotovilo vštetje zaposlitve pri Upravi cest v enajstmesečno čakalno dobo za pravico do dopusta.

RAZNO

H. T., Brezje: Po zavarovancu, ki je umrl zaradi nesreče pri delu, lahko upravičenci dobe samo družinsko pokojnino. Do te pa vi niste upravičeni, čeprav ste pokojnikova mati. Starši so namreč lahko deležni družinske pokojnine samo, če jih je pokojni zavarovanec vzdrževal in so sami brez sredstev za preživljanje. V vašem primeru pa tega ni, saj je vaš mož, ki vas je dolžan preživljati, zaposlen.

K. A., Škofljica- Pozanimali smo se za vašo zadevo in ugotovili, da je kmetijska zadruga v likvidaciji in da je v tem razlog, zakaj vam ne izplačajo zneska, čeprav je že pravnomočno prisojen. Priporočamo, da se o svoji zadevi še sami osebno zglasite na okrajni zadružni zvezi.

J. K. star., Radgona: Če nameravate napraviti oporoko, lahko v njej postavite za edinega dediča svojega sina. Ne morete pa razdediniti svojih hčera, čeprav so poročene in preskrbljene. Pripada jim namreč tako imenovani dolžni delež. Koliko bi ta znašal v vašem primeru, vam lahko točno povedo na okrajnem sodišču, kamor se lahko obrnete za informacije o tem, kako sestaviti testament.

Š. F., Mestinje: Pri obravnavanju zavarovanja obrtnikov in pokojninskega zavarovanja se proučujejo tudi pogoji, kako dati primerno starostno pokojnino takim obrtnikom, kot je vaš primer.

SEM TER TJA PO „MARIBORSKEM TEDNU“

DELAVSKO DOMAČNOST

SO USTVARJALA DRUŠTVA „SVOBODA“

Na razstaviščih »Mariborskega tedna« je bilo ves čas živo. Obiskovalci so prihajali od blizu in daleč, skupno ali posamič. Do zaključka si ga je ogledalo okoli 100.000 ljudi. Tudi kupčija je šla kar dobro, saj so sklenili za več kot 800 milijonov dinarjev pogodb. Ko smo že pri številkah, povejmo še, da je razstavljalo 113 podjetij iz Slovenije, največ seveda iz Maribora in okolice, pa tudi iz drugih krajev naše države.

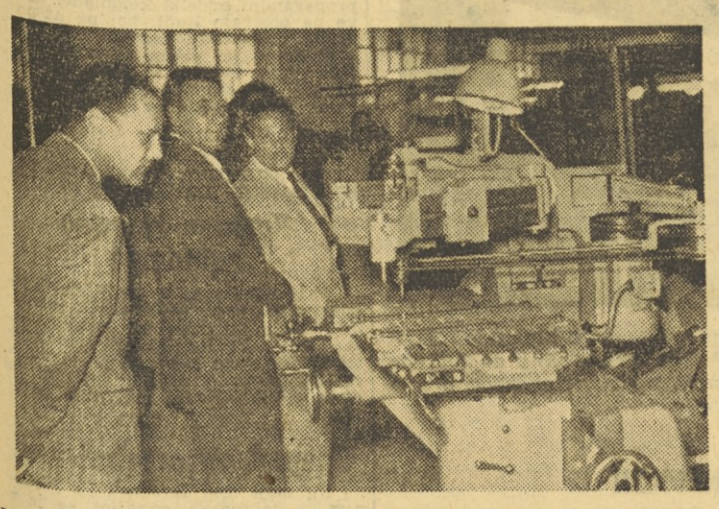

Izdelke industrijske kovinarske šole sta si ogledala med drugim tudi tovariša Kardelj in Rankovič

Ne bi mogli trditi, da je pokazala razstava gospodarsko moč mariborske komune, saj so si razstavljalci prizadevali poudariti njen trgovski namen. Po sestavi gospodarskih panog, ki so bile na razstavi zastopane, pa je razvidno, za katere stvari si v gospodarstvu prizadevajo. Poleg kovinske je močneje zastopana tekstilna industrija, zlasti veliko pa je razstavljenih kmetijskih strojev. Razstavljala so skoraj vsa količkaj pomembna podjetja v državi, ki proizvajajo poljedelske stroje. Po tem bi se dalo sklepati, da si v mariborski komuni prizadevajo zlasti dvigniti kmetijstvo. Razstavili so vse od »električnega pastirja«, naprave, ki je vzbudila veliko zanimanje obiskovalcev, do naprav za namakanje, motornih plugov in traktorjev. Takšen je torej prvi vtis, ki ga dobi obiskovalec »Mariborskega tedna«.

Vsaka gospodarska razstava pa ima poleg neposredno gospodarskega tudi kulturni pomen v širšem smislu besede. Obiskovalcu vzgaja okus in širi njegove gmotne potrebe.

Veliko nas je bilo, ki smo se ustavili ob razstavišču Zavoda za napredek gospodinjstva. Pokazali so, kakšna je sodobna kuhinja. Pravzaprav je vsa kuhinja v dolgi omari, v kateri je vse, od električnega štedilnika, do kotličkov za pomivanje posode s tekočo, toplo in mrzlo vodo. Takšnale omara stane 30.000 dinarjev in jih v Mariboru že izdelujejo. Električni štedilnik je treba kupiti seveda posebej. Teh pa so razstavili več vrst. Eno izmed podjetij je razstavilo zelo priročnega z enim okroglim grelcem, drugim pa pravokotne oblike. Pod enim je še pečica. Visok je vsega okoli 25 cm in stane 20 tisoč dinarjev. Druga podjetja razstavljajo večje električne štedilnike za 32.000, oni večji »pravi« štedilniki pa bodo stali nekaj čez 40.000 dinarjev. V treh dneh je okoli 700 ljudi vprašalo za tak štedilnik.

»Imate morda tudi električne hladilnike?«

»Ne, teh še nimamo. Kar jih je, so uvoženi. Bodo pa v kratkem tudi domači.«

»Sesalec za prah? Koliko stane? Imate kaj manjših?«

Zastopnik podjetja se je nasmehnil: »Hm, 325 tisočakov... Sicer je pa za gospodinjstvo prevelik. V poštev pride le za večje urade.«

»Veseli teater« je spet oživel

Zelo veliko zanimanja je za električne lonce zagrebške tovarne. To so nekakšni Pupinovi lonci, v katerih se hrana veliko prej skuha, saj je pritisk večji, porabijo pa sorazmerno zelo malo elektrike. Za 2,85 dinarja spečeš meso s krompirjem. Večji lonec stane 2600 dinarjev. V dveh letih se »amortizira«, ker prihrani toliko na kurivu.

Industrijska kovinarska šola se je postavila

Na majhnem prostoru razstavlja svoje izdelke Industrijska kovinarska šola Tovarne avtomobilov Maribor. Prostor je resda majhen, toda razstavili so veliko bogastvo. Razni vrtalni stroji in avtomati, izdelki učencev, bi delali čast vsaki naši tovarni. Preciznost, lična izdelava, priročna konstrukcija, so odlike izdelkov. S takimi stroji se zares lahko postavijo.

Brščas so imeli mladi razstavljalci dvojni namen, da dobe naročila in da pridobe mladino za uk v šoli. Stene so prelepili z razpisi za vpis v njihovo šolo. Razložili so pogoje in kakšne možnosti se odpirajo absolventom. Rok za vpis še ni potekel, pravijo pa, da se jih je doslej še malo prijavilo. Starši morajo plačati vsak mesec 3500 dinarjev za vzdrževanje otroka v domu, kar seveda ni malo za tistega, ki mora toliko plačati, malo in premalo je pa za šolo, ki fanta za ta denar vzdržuje.

»Mogoče bo tale razstava le koga pridobila, da bi se odločil priti k nam,« pravijo. Po vtisu, ki ga razstava pusti v obiskovalcih, bi sodili, da bo tako.

Ob zvokih delavske pesmi

V času »Mariborskega tedna« je bila tudi vrsta kulturnih prireditev. Mariborsko gledališče je ob gostovanju prvakov ljubljanske in zagrebške opere uprizorilo »Gorenjskega slavčka« ter operi »Rigoletto« in »Traviata«, oživel pa je spet »Veseli teater«. Levji delež kulturnih prireditev pa so prevzela nase delavska prosvetna društva »Svoboda«.

»Svoboda — Tabor« je priredila kar tri koncerte. V nedeljo 8. avgusta dopoldne je bil koncert godbe na pihala, v sredo koncert moškega, ženskega in mešanega pevskega zbora, v soboto pa spet koncert godbe na pihala. »Svoboda Maribor-Pobrežje« je pripravila koncert moškega pevskega zbora. Isti večer je nastopil še moški pevski zbor »Enakost« »Svobode« iz Studencev, svobodaši iz Slovenske Bistrice pa so pripravili dramo »Anna Christie«. Godba sindikalnega kulturnega umetniškega društva »Pošta« je priredila dva koncerta, svoj koncert je priredil tudi moški pevski zbor obrtnikov, kulturno umetniško društvo »Prežihov Voranc« iz Hoč pa je uprizorilo dramo »Sveti plamen«. Lutkovna sekcija »Svobode« iz Tezna je vsak dan popoldne prirejala lutkovne igre v veliko veselje mariborske mladeži. Skupno je nastopilo okoli 300 svobodašev in članov kulturno prosvetnih društev.

Vsak večer je prireditvam delavskih prosvetnih društev prisostvovalo okoli tisoč ljudi iz mesta in okolice. Te prireditve so na »Mariborskem tednu« ustvarjale vzdušje delavske domačnosti in prisrčnosti. Treba je reči, da je bil trud, ki so ga vložili svobodaši v priprave na koncerte in prireditve bogato poplačan. Pokazali so, da so mariborske »Svobode« že visoko razviti umetniški kolektivi, ki dajejo ton kulturnemu udejstvovanju delavskega Maribora.

Kaj bodo igrali v Stražišču

Na eni izmed zadnjih sej delavskega prosvetnega društva »Svoboda« v Stražišču pri Kranju, so že razpravljali o programu dramatske sekcije, ki naj bi ga začela študirati v jeseni. Odbor za dramatiko je predložil društvu tale program: »Dobri vojak Švejk«, »Vzrok«, Miklova Zala«, »Mlinarjev Janez«, »Lumpacij Vagabund«, »Neapeljski milijonar«, Cankarjeva »Hlapec Jernej« in »Za narodov blagor«, Nušičevo »Gospo ministrico«, Petrovičev »Vozel«, Goldonijevega »Lažnika« ter Milčinskega »Mogočni prstan« in »Cigane«.

Odbor »Svobode« je izmed teh izbral naslednje: Cankar: »Hlapec Jernej«, drama, socialno dramo »Vzrok«, ljudsko igro »Miklova Zala«, mladinsko »Mogočni prstan« ter tri komedije: »Dobri vojak Švejk«, »Lumpacij Vagabund« in »Vozel«.

J. Bosnar: Delavski svet

SLAVNOSTNA ŠTEVILKA „RADA“

OB OBLETNICI

DELAVSKEGA UPRAVLJANJA

Uredništvo osrednjega sindikalnega glasila »Rad« je pripravilo ob četrti obletnici delavskega upravljanja nadvse bogato številko lista.

Uvodnik »Štiri leta izkušenj« je napisal tovariš Kardelj. V članku pravi, da so se delavski sveti, čeprav žive komaj štiri leta, tako globoko vsadili v družbene odnose pri nas, da si delovni ljudje ne morejo niti zamisliti kakšne druge sile v ekonomski vlogi in na položaju delavskih svetov. Sergej Kraigher piše o mestu in vlogi delavskega samoupravljanja v našem gospodarskem sistemu. Temu sledi vrsta tehtnih člankov iz najrazličnejših področij delavskega upravljanja in življenja komune. Ivan Božičević je prispeval članek: »Sindikati, ena izmed organizacij samoupravljanja«, Ašer Deleon, pa piše o tem, da se ni spremenil le položaj proizvajalcev, marveč se ob tem spreminjajo tudi ljudje. Posebno mesto je posvečeno družbenem upravljanju kulturnih, prosvetnih, socialnih in zdravstvenih ustanov, obširno pa je obdelano tudi področje prakse organov delavskega upravljanja.

Skoraj polovica številke, ki obsega 64 strani, je posvečena boju delavcev po svetu za delavsko upravljanje. Iz številnih člankov spoznamo, kako dozoreva ideja delavskega upravljanja v mednarodnem delavskem gibanju in v posameznih deželah po svetu in katere so tiste sile, ki zavirajo razvoj te ideje znotraj delavskih gibanj v posameznih deželah. Seznanimo se, kako je z delavskim upravljanjem in z bojem zanj v Angliji, Ameriki, Skandinaviji, Nemčiji, Burmi, Avstriji, Franciji, Belgiji, Holandski, Indiji in Pakistanu, Indokini, Perziji, Švici ter v Sovjetski zvezi in kominformovskih deželah. Temu sledé še kratki pregledi iz drugih dežela. Objavljeni so tudi razni dokumenti, zakoni in uredbe ter deklaracije delavskih strank, ki govore o delavskem upravljanju. Ob koncu so še izidi volitev za delavske svete in upravne odbore pri nas.

Ta številka »Rada« je tako bogata in zanimiva, da jo bo vsak delavec z veseljem vzel v roke. Ne bi smelo biti pa nobenega sindikalnega odbornika, ki bi je ne prebral.

Proslava — mobilizacija

vseh sil „Svobode“ v Libojah

Letos bo 25 let, odkar je bila v Libojah ustanovljena »Svoboda«. Svobodaši iz Liboj in Zabukovice se vneto pripravljajo, da ta zgodovinski dogodek svečano proslave.

Ob tej priložnosti bodo priredili kulturni teden, k sodelovanju pa mislijo povabiti še društva »Svobod« iz celjske okolice. Točnega programa do konca julija še niso sestavili. To priliko pa bodo izkoristili za poživitev dela kulturnih skupin in pridobivanje novih članov. Ustanovili so pevski zbor, ki naj bi nastopil že ob kulturnem tednu. No, zaenkrat jih redno hodi k vajam le okrog 13 do 15, medtem ko je mladinski mešani zbor številnejši. Pevovodja, tov. Vočko, pravi da bo na proslavi že lahko nastopil z obema zboroma. Orkester, tamburaški in harmonikarski zbor se že vneto pripravljajo na proslavo.

Da bi ta zgodovinski dan čimbolj svečano proslavili in pridobili čimveč novih članov, so ob koncu julija sklicali množični sestanek, na katerem so se pomenili o nameravani proslavi in o pomenu ter o nalogah »Svobode«.

V Kulturnem tednu bodo razvili tudi društveni prapor, konec leta pa nameravajo izdati knjigo, v kateri bi opisali društveno zgodovino ter gospodarski in kulturni razvoj tega kraja.

Zlasti okusno so bila urejena razstavišča tekstilne industrije

VASJA OCVIRK:

Sodobni črnec protestira

Pogosto so Amerikanci v pogovoru z Evropejci o tako imenovanem črnskem vprašanju nemalo začudeni, ko jim ti v dokaz dvomljive vrednosti ameriške demokracije navajajo slabo ravnanje s temnopoltimi ljudmi ameriškega kontinenta, z ljudmi, ki so bili sicer pred 300 in več leti nasilno prignani iz afriške domovine v novo deželo, a so danes v več ozirih neločljiv del ameriške celote. In ker razumen črnec v svojem slabem položaju ne psuje svojih vzvišenih belcev, ni prenapet v svojem srdu in tudi ne gleda mrko na svojo novo domovino, se je že skoraj ustalilo mnenje, da stvari niso tako obupne, kakor jih hoče iz sovražnih nagibov prikazati tuja propaganda. Nekateri pa, ki so predrznejši v ocenjevanju položaja amer. črnske manjšine, se celo upajo spraševati njene voditelje: »Kaj pa vendar hočete?« V kratkem članku z naslovom »Kaj črnec želi«, ki je skoraj manifest 14-milijonske črnske rase, jim je odgovoril največji sodobni črnski pesnik Langston Hughes:

»Zahtevamo pravico, služiti si vsakdanji kruh z vsakim poštenim delom in v vsakem poklicu kot ostali Amerikanci...

Nočemo diskriminacije v državnih podjetjih in ostalih ustanovah, potem ko smo prestali vse preizkušnje — izvzemši preizkušnje, da bi postali belci...

Nočemo armade Jim Crow (zakon diskriminacije), v kateri poveljujejo skoraj izključno belci, tudi nočemo ameriške mornarice, v kateri smemo služiti samo kot kuharji ali mesarji...

Zahtevamo enake možnosti za izobraževanje črncev v vseh delih Amerike... Zahtevamo pravico do študija in poučevanja povsod, kjer študirajo in poučujejo...

Zahtevamo pravico do spodobnega prebivanja in obsojamo sistem »ghetta«. V velemestih smo se naveličali živeti v starih in zapuščenih četrtih, ki so nam jih prepustili belci, katerim plačujemo dvojno najemnino.

Zahtevamo popolno udeležbo v upravi — mestni, državni in nacionalni...

Obsojamo dejstvo, da črnci na ameriškem Jugu nimajo volilne pravice. Kajti kako naj se borimo proti neznosnemu stanju, če nimamo volilnega glasu?...

Zahtevamo dostojno postopanje z nami pred sodišči in obsojamo prakso zverinskega linčanja na Jugu...

Zahtevamo isto vljudnost do nas, kot je v navadi med belci. Zakaj nas belec na Jugu ne imenuje »gospod«, pač pa »Mary«, »Jim« ali »Hej, ti«. Zmožen je celo reči: »Črnec je lenuh« in »Delal sem kot črnec,« pri tem pa se ne zaveda niti najmanjšega protislovja. Inteligenco nekega Ralpha Bunchea — Nobelovega laureata za mir — pripisujejo njegovi beli krvi, moč boksarskega šampijona Joea Louisa njegovi indijanski krvi, zločin pa, ki se je izvršil v črnski četrti, v Harlemu, pripisujejo vroči afriški krvi...

Zahtevamo pravico do potovanja z vsakim prometnim sredstvom in do obedovanja v vsaki gostilnici, hotelu ali restavraciji, kadar smo na poti. (Vsak nacist ima to pravico pri nas!)...«

Morda bi se zdele gornje zahteve precej neverjetne za 20. stoletje v državi, ki včasih v svoji bahavosti sama ne ve, kam bi s svojo odvišno civilizacijo, če jih ne bi dan na dan potrjevala in dopolnjevala kruta dejstva črnskega stanja v Ameriki. Evropski opazovalci ob tem vprašanju ugotavljajo, da ta protislovja v ameriški družbi izhajajo iz »razhoda med idealom ameriške demokracije v teoriji in ameriške demokracije v praksi« kakor dobesedno trdi švedski sociolog Gunnar Myrdal.

Poudariti pa je treba, da položaj črncev v Ameriki ni v vseh posameznih državah enako nevzdržen. Ze razlika med ameriškim Severom in Jugom je v rasni diskriminaciji ogromna. In tudi na Jugu je lahko postopanje s črnci v dveh različnih okrožjih iste države zelo različno. V mestu Atlanti, v državi Georgia, imajo črnci volilno pravico, medtem ko je v mestu Savannahu, v isti državi, nimajo. Črnski sociolog dr. Charles S. Johnson je leta 1941 preštudiral položaj črnskega prebivalstva v osmih okrožjih ameriškega Juga in objavil nato naslednja dejstva:

—Črnci lahko jedo skupaj z belci v treh od osmih okrožij...

— V dveh okrožjih ne smejo stopiti črnci nikoli v poslopje pred belci, če so z njimi v družbi...

— V sedmih okrožjih od osmih mora črnec sneti klobuk, ko vstopi v banko ali trgovino...

—Črnec lahko poseda v vseh javnih parkih v štirih okrožjih, v določenih javnih parkih samo v dveh okrožjih, v nobenih javnih parkih v ostalih dveh okrožjih...

— Črnski advokati lahko opravljajo pravno prakso v sedmih okrožjih...

Ta seznam protislovij v ameriški družbi bi se prav v pogledu črncev lahko razvlekel v neskončnost. Kar niso ugotovili sociologi in znanstveniki, so z umetniškim protestom izrazili črnski književniki, ki so v svoji tako imenovani »protestni literaturi« v vezani in nevezani besedi, izlili iz svojega srca ves svoj protest in gnev. Res da prva dva črnska pesnika iz druge polovice 18. stol. Jupiter Hammon in Phillis Wbetley, ki ju imenuje neki duhoviti literarni kritik »literarna sužnja«, nista mogla priti s svojimi šepavimi verzi dlje kot do pobožne naivnosti in sentimentalnih premišljevanj, zato pa imamo v istem razdobju nekaj pogumnih publicističnih nastopov osvobojenih in izobraženih črncev, ki na očitek, da abolicinisti priporočajo mešanje ras, odgovarjajo: »Kaj zato, saj ne nasprotuje naravi!« V prvih desetletjih 19. stoletja, ko se je v Ameriki razbohotila protisuženjska agitacija, so pričele izhajati avtobiografije in biografije bivših sužnjev, ki so si pridobivali znanje v vsakdanji praksi polemičnega agitacijskega pisanja. Te življenjske zgodbe, ki so bile zelo priljubljeno čtivo in so imele v nekaterih primerih tudi umetniško vrednost, naj bi dokazale ostalim temnopoltim sužnjem upravičenost in nujnost svobode. Če preskočimo prvega pionirja črnske proze, Charlesa W. Chesnutta (1858—1932), ki je pisal tipične ameriške kratke povesti (»short story«), za katere je jemal snov iz bogate črnske pripovedne folklore, in pesnika Paula L. Dunbarja (1873—1906), v katerem se je z močno umetniško silo izrazila zmeda črnskega etosa v svetu, v katerem je sicer svoboden, pa ga vendarle ne štejejo za polnopravnega državljana, pridemo do revolucije v črnskem intelektualnem življenju.

Med prvo svetovno vojno in neposredno po njej je nekaj močnih družbenih pretresov docela spremenilo položaj ameriškega črnca. To je bila doba, ko so se črnci preseljevali z južnih plantaž, ki jih je uničeval mrčes, v severna velemesta — New York, Pittsburgh, Detroit, Chicago in se naselili v zloglasnih mestnih četrtih (»slums«). Iz preprostega kmečkega črnskega ljudstva z Juga, ki se mora v novih industrijskih okoliščinah spustiti v tekmo s proletarcem, belcem, napravi visoko civilizirani Sever okretno silo, ki se v kruti stvarnosti vzpenja kvišku z vsemi razpoložljivimi sredstvi. Zrasla je potreba črncev po organiziranju pretežno ločeno od belcev, čeprav so nekateri napredni voditelji videli v črnskem vprašanju izrazit problem delavskega razreda, ne oziraje se na rasne posebnosti. Moderni črnec je začel ostro opazovati novi svet okoli sebe in skušal kakorkoli ujeti tok moderne civilizacije. Nekateri so se celo s svojo sposobnostjo in iznajdljivostjo gospodarsko in intelektualno visoko povzpeli in z vsemi sredstvi podpirali črnske organizacije in časopise, ki so budile zavest v obupani in zaostali črnski množici. Močan odmev je imelo v tem času gibanje Marcusa Garveya »Nazaj v Afriko«, ki je širilo misel, naj bi se vsi črnci Amerike in Zahodne Indije vrnili v pradomovino — Afriko.

(Konec prihodnjič)

POTOVANJE LABURISTIČNE DELEGACIJE V SOVJETSKO ZVEZO IN NA KITAJSKO

Miru koristna pot

Svečan sprejem v Moskvi. — Iskreni in koristni razgovori s sovjetskimi voditelji. — Generalni sekretar laburistične stranke meni, da se je stališče sovjetske vlade zelo spremenilo. — Sprejem v Pekingu. — Prepričanje v koristnost te poti

»Pot do miru bo dolga in težka, potrebne pa so razen potrpežljivosti tudi pozitivne akcije. Svet pričakuje, da mu bo britanska iniciativa pokazala to pot.«

Tako je zaključil svoj, v »Reynold Newsu« objavljeni članek, generalni sekretar laburistične stranke Morgan Philipps. V članku poudarja, da so bili razgovori britanske laburistične delegacije z najvišjimi sovjetskimi voditelji v Moskvi iskreni in koristni. Philipps meni, da se je stališče sovjetskih voditeljev od 1946 leta (takrat je bil zadnjič v Moskvi) pa do danes zelo spremenilo. Razen tega tudi pravi, da je doživela Sovjetska zveza v zadnjih osmih letih znaten ekonomski napredek.

Britansko laburistično delegacijo so v Moskvi lepo sprejeli. Potrudili so se, da bi jo čim bolj očarali in jo prepričali o poštenosti in miroljubnosti namenov sovjetskih vrhov. Razen drugih koristnih razprav se je Malenkovu zdelo tudi potrebno nazdraviti pri svečanj večerji v angleškem veleposlaništvu — angleški kraljici Elizabeti II. in ji želeti dolgo in srečno življenje.

Tuji časopisi poročajo, da so se v Moskvi razgovarjali o azijskih vprašanjih, evropska pa so nekoliko zapostavili. Govorili so tudi o ameriški zunanji politiki in s sožitju vseh dežel sveta.

Angleška laburistična delegacija je po dveh dneh odpotovala iz Moskve v Peking. Tam jo je sprejel sam Ču En Laj, predsednik kitajske vlade. Kitajski tisk pozdravlja laburistično delegacijo ter izraža prepričanje, da bo obisk Clementa Attleeja, Bevana in drugih laburističnih voditeljev omogočil zbližanje med Kitajsko in Veliko Britanijo. Nekateri listi tudi pišejo, da je ameriška zunanja politika glavna ovira britanskega sodelovanja in obtožujejo ameriško vlado, da onemogoča trgovino med Kitajsko in Veliko Britanijo.

Kot vse kaže bo potovanje angleških laburistov v Moskvo in na Kitajsko zelo uspešno in tudi pomembno.

Novembra bodo v Združenih državah volitve v kongres. Obe glavni stranki — republikanska in demokratska — se že nekaj časa pripravljata na te volitve. Seveda so te priprave polne demagoških obljub in notranje ter zunanje političnih akcij, s katerimi hočeta stranki pridobiti volivce. — Na sliki vidimo Stevensona, šefa demokratske stranke, na ulicah Mississipija

KLER BRANI PORTUGALSKE KOLONIJE V INDIJI

BOG IN KOLONIALIZEM

Portugalska vlada prosi boga, da bi ji pomagal ohraniti njene kolonije v Indiji

Tuje radijske postaje poročajo, da so se v soboto zvečer začele v vseh cerkvah na Portugalskem molitve, da bi bog pomagal Portugalski ohraniti njene kolonije v Indiji. Nekaj ljudi je vso noč molilo v cerkvah, drugi pa so z baklami v rokah molili in prepevali po ulicah Lisbone ter nosili slike Frančiška Ksaverija, »ki je prinesel krščanstvo na Vzhod«. Na čelu procesije so bili razen duhovnikov in škofov tudi ministri, medtem, ko je šla hčerka zunanjega ministra s 600 romarji v Fatimo.

Te ceremonije naj bi torej pomagale Portugalcem, da bi še naprej zatirali indijsko ljudstvo v kolonijah. Nehru se res ni zmotil, ko je pred dnevi dejal, da se Portugalska ne zaveda, da živi v XX. stoletju.

MEZDNO GIBANJE V ANGLIJI

Premalo denarja in preveč

Na konferenci Zveze ladjedelniških in strojnih delavcev v Britonu so sklenili, da bodo ponovno zahtevali občutno zvišanje delavskih mezd. To je že tretja podobna zahteva ladjedelniških in strojnih sindikatov v zadnjih dveh letih. Ob koncu 1952. leta so strojni delavci prisilili delodajalce, da so jim ti povišali mezde za 7,4 šilinge na teden, med tem, ko so ladjedelniški delavci dobili 7,6 šilingov višje tedenske mezde. Letošnjega aprila pa so se delodajalci ponovno uklonili delavskim zahtevam in povišali mezde kvalificiranim delavcem za 8,6 šilingov, nekvalificiranim pa za 6,6 šilingov tedensko.

Vendar so se življenjski stroški povečali v zadnjih dveh letih veliko bolj kot pa delavske mezde. In dohodki ladjedelniških ter strojnih delavcev, so še vedno veliko nižji kot dohodki delavcev v drugih industrijskih panogah.

Glasilo sindikatov Slovenije. Izdaja Republiški svet Zveze sindikatov za Slovenijo. Odgovorni urednik France Boštjančič. Tisk Tiskarne »Ljudske pravice« v Ljubljani. Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Čufarjeva ulica 1 — Dom sindikatov. Telefoni: uredništvo in uprava 32-031, uredništvo 32-538, uprava 30-046. Poštni predal 284. Račun pri Mestni hranilnici v Ljubljani 601-305-1-221. List izhaja vsak petek. Rokopisov ne vračamo. Mesečna naročnina 40 din, četrtletna 120 din, polletna 240 din, celoletna 480 din; posamezna številka 10 din.

STAVKA NA CIPRU

Delavci za osvoboditev izpod kolonialnega jarma

Sindikati otoka Cipra so napovedali splošno stavko, s katero protestirajo proti tako imenovanemu zakonu zoper nemire. V stavki sodelujejo levičarsko in desničarsko usmerjene sindikalne organizacije in kmetijske ter trgovske organizacije. Štab britanskih kolonialnih čet na otoku Cipru je zapovedal svojim vojakom, naj bodo pripravljeni na vse.

Trinajst predsednikov občin Cipra in kakih 120 občinskih odbornikov je sklenilo, da bo zavrnilo sleherni osnutek ciperske ustave, ki bi ga predlagali Angleži.

Nezaupanje v oboroženo Nemčijo je ponovno vzplamtelo, zlasti v teh dneh, ko se bliža odločitev. V izložbenem oknu angleškega časopisa »Daily Ekspress« se je pojavil napis: »Nobenega orožja Nemčiji!«

OB KONCU VELIKIH STAVK V ZAHODNI NEMČIJI

INDUSTRIJSKA VOJNA

Prve večje stavke v zadnjih desetih letih. — Stavkajoče je podprlo nekaj milijonov delavcev. — Zahteve sindikatov, kompromisni predlogi in stališče delodajalcev.

Nemška industrijska središča so prvič po drugi svetovni vojni zajele velike stavke. Začelo se je v Hamburgu. 14.000 transportnih delavcev, uslužbencev plinarn in vodovoda, je napovedalo stavko. Nato je začelo stavkati 200.000 delavcev bavarske kovinske industrije. Stavkovnemu gibanju se je pridružilo tudi 900.000 porenjskih kovinarjev. 900.000 kovinarjev iz Porurja je zagrozilo s stavko.

Sindikati kovinarjev so zahtevali povečanje mezd za 12 pfenigov na uro in 12 odstotkov pri mesečnih mezdah. Delodajalci pa so bili pripravljeni povečati mezde samo za 8 pfenigov na uro in 4 odstotke na mesec. Že po nekaj dneh so sindikalni voditelji nekoliko popustili, a njihove kompromisne predloge so delodajalci odklonili, ker so nameravali ukrotiti delavce z množičnim odpuščanjem.

Delodajalci očitajo sindikatom, da so porušili tako imenovani industrijski mir, ki naj bi bil potreben nemški obnovi. Razen tega pa trde, da so stavke sredstvo za dosego političnih in ne ekonomskih ciljev.

Voditelj sindikata hamburških transportnih delavcev je delodajalcem ostro odgovoril. Trdil je, da industrijci izkoriščajo nacionalna čustva zahodnonemških delavcev, ki z nepretanim odrekanjem in skromnostjo omogočajo obnovo Zahodne Nemčije. Stavkajoče je podprlo še 3 milijone delavcev, ki tudi zahtevajo, naj se delodajalci začno nekoliko bolj zanimati za življenjsko raven zahodnonemškega proletariata.

Med stavko je prišlo do več ogorčenih spopadov med stavkajočimi in policaji, ki so navalili na delavce z gumijevkami. Nekajkrat so se spopadli tudi stavkajoči in stavkokazi.

Končno so delodajalci popustili in sprejeli kompromisni predlog sindikalnih voditeljev. Mezde bodo zvišali za 9 pfenigov na uro in 6 odstotkov na mesec. Kmetijski in gozdni delavci, ki so tudi stavkali, so dobili 5 pfenigov na uro. Delavcem, ki delajo v hamburški plinarni, vodovodu in transportu, pa so povečali mesečne mezde za 4,5 odstotkov.

Zahodnonemški industrijski mir se ruši in začenja se obdobje industrijske vojne, boja za delavske pravice.

Oboroženi delavski oddelki, ki so zamenjali staro reakcionarno vojsko, povzročajo bolivijski vladi precej skrbi. Vlada trdi, da ne more izpolnjevati njihovih revolucionarnih zahtev

Zato ustanavljajo v Boliviji redno vojsko, ki bo zamenjala delavske oddelke. — Na sliki vidimo komandanta kadetske šole, Olmosa, ko razlagu sinu predsednika Estenssora posamezne vojaške vaje

NAPETOST V MAROKU

NEREDI IN ARETACIJE

Demonstracije, stavke, neredi in aretacije po vsem Maroku. — Več tisoč nacionalističnih voditeljev zaprtih. — V nedeljo so zaprli 130 Marokancev. — V arabski četrti Feza so v dveh tednih ubili 20 Marokancev

Maroško ljudstvo še vedno protestira proti francoski kolonialni vladavini in zahteva vsaj tako neodvisnost, ko jo je Francija obljubila Tunisu. Marokanci stavkajo, demonstrirajo, nekateri pa celo ubijajo Francoze in njihove pristaše. Francoska kolonialna uprava odgovarja z nasiljem. Doslej so zaprli že nekaj tisoč maroških nacionalističnih voditeljev.

V minulem tednu je kolonialna uprava ponovno organizirala veliko racijo na nacionaliste, v kateri so sodelovali 4 bataljoni francoske tujske legije. Največ Marokancev so zaprli v arabski četrti mesta Fez, kjer so v zadnjih dveh tednih ubili 20 Marokancev. Oblasti so popolnoma oddvojile arabsko četrt od ostalega dela mesta.

Francoska kolonialna vojska je samo minulo nedeljo zaprla 130 Marokancev, ki so jih osumili, da so organizirali nerede. Po cestah krožijo patrulje, celo tanki se pojavljajo, propagandni oddelki kolonialne uprave pa pozivajo ljudi, naj ne nasprotujejo policijskim racijam.

Medtem, ko pišem te vrstice poroča radio: »Včeraj so neznanci vrgli bombo na skupino Marokancev v Feali. 6 Marokancev je bilo lažje ranjenih . . .«

DVA MILIJONA ITALIJANSKIH KMETIJSKIH DELAVCEV STAVKA

Agrarno reformo zahtevajo

V Italiji stavka dva milijona kmetijskih delavcev. 400.000 družin je ostalo doma in ni odšlo na veleposestniška polja. Voditelji sindikatov kmetijskih delavcev zahtevajo, naj vlada razširi zakon o agrarni reformi in omogoči izboljšanje delovnih pogojev.

Spopad ob nemirni meji

Na meji med Izraelom in Jordanom, v hebronski pokrajini, se je v minulem tednu dogodil nov krvav incident. Spopadli sta se izraelska in jordanska patrulja. V deseturnem boju je padel nek jordanski vojak, drugega pa so ugrabili.

ZAHTEVA JAPONSKIH SOCIALISTOV

Jošida naj odstopi

Japonski socialisti zahtevajo, naj predsednik vlade, Jošida, odstopi, da bi s tem olvaroval Japonsko pred »neogibno katastrofo«. Tako pravijo v skupni resoluciji, ki so jo predložili parlamentu predstavniki levega in desnega krila japonskih socialistov. Jošido obtožujejo kot glavnega krivca za velike škandale v vodstvu vladajoče liberalne stranke, saj ni ničesar storil, da bi povzročitelje škandalov kaznoval in korupcijo preprečil.

OB ROBU DOGODKOV

OKROG NEKEGA AMERIŠKEGA NAČRTA V AZIJI

ČRNI SEATO

(Nadaljevanje s 3. strani)

Azija je zelo važna celina, polna strateških surovin, brez katerih bi se zahodni svet težko obdržal, in iz Azije bi lahko tudi, med morebitno vojno, uničujoče napadli Sovjetsko zvezo. Da bi obvarovali svoje pozicije v Aziji in si ponovno pridobili izgubljene, so ameriški strategi narisali na zemljevid vojaško črto, ki se vleče od Južne Koreje čez Formozo in Filipine, v Indokino in Siam, od tam pa v Pakistan. In ker napredne vladavine ne podpirajo njihovih načrtov, sodelujejo z nazadnjaškimi — z diktatorji in fašisti.

Amerika se ne boji kitajske agresije, ker ve, da Kitajska ni sposobna začeti agresije; govorjenje o kitajski ali »komunistični« agresiji je le propaganda. S paktom, ki ga ustanavljajo, hočejo obvarovati svoje interese v Aziji, preprečiti mednarodno afirmacijo Kitajske, sprejem Kitajske v OZN ter onemogočiti indijsko ter japonsko samostojno politiko.

Japonska se je v povojnih letih z ameriško pomočjo gospodarsko okrepila in kolikor močnejša je, tem manj je poslušna Ameriki. Japonska industrija išče svoja tradicionalna tržišča in prostrana Kitajska jo neznansko mika. Če bi sprejeli Kitajsko v OZN, bi Japonska takoj navezala s Kitajsko trgovske stike in ti bi veliko škodovali ameriški politiki na Daljnem Vzhodu.

S paktom hočejo škodovati tudi samostojni indijski politiki; Indiji bi sodelovanje v tem paktu popolnoma zvezalo roke, nasprotovanje paktu pa bi jo izoliralo.

In tudi na Formozo mislijo, ko ustanavljajo pakt. Ta spor se bolj in bolj zaostruje. Kitajci zahtevajo Formozo, Američani pa se nočejo umakniti s tega otoka in če bi nekaj azijskih dežela podprlo ameriško stališče, bi bilo v Washingtonu veliko laže.

To so glavni vzroki zaradi katerih hočejo v Ameriki uresničiti idejo o južnoazijskem paktu.

Angleži in Francozi pa se ameriških načrtov niso prav nič razveselili. Najprej so odklonili razpravljanje o azijskem paktu, češ, tako govorjenje bi škodovalo ženevskemu sestanku. Šele kasneje je Churchill med svojim obiskom v Washingtonu nekoliko popustil, toda ne toliko, kot je zahteval Dulles. Američani so pritisnili na svoje zaveznike in niso hoteli poslati v Ženevo svojih predstavnikov. Šele, ko so Angleži in Francozi omenili, da bodo razpravljali z njimi o južnoazijskem paktu, so poslali v Ženevo Dullesovega pomočnika.

Tako je Amerika v ženevskih dneh zaradi svojega stališča »nobenega popuščanja komunistom« podpirala najbolj zaostale kolonialne sile. Tradicionalni kolonialni deželi, Velika Britanija in Francija, pa sta bili pripravljeni popustiti osvobodilnemu gibanju.

Odkod ta nasprotja? Tri velesile sicer žele, da bi nekje ob robu Siama, Kambodže in Laosa potegnili »zadnjo črto«, čez katero ne bi pustili naprednih in osvobodilnih idej — Američani zaradi strateško-političnih teženj, Angleži zaradi kavčuka in cinka iz Malaje (samo malajski kavčuk jim vrže letno 400 milijonov dolarjev), Francozi pa zaradi svojih interesov v Indokini. Toda Angleži in Francozi hočejo na tej črti varovati svoje sedanje pozicije, Američani pa bi radi napadali. To je bistvena razlika v pogledih zahodnih zaveznikov.

Amerika se zavzema za vojni pakt, v katerem bi sodelovale samo njej zveste države. Angleži nočejo odbiti ameriške ideje o paktu (če bi to storili, bi ga Američani sami organizirali), hočejo pa, da bi bila to čim manj vojaška in čim bolj gospodarska zveza, v kateri bi sodelovale vse dežele Južne Azije. Angleži torej hočejo razvodeniti ameriške načrte.

Britanci se zavzemajo za mir na Daljnem Vzhodu, za trgovino, ki bi koristila njihovemu gospodarstvu. Angleži bi radi trgovali z Mao Ce Tungom (pred vojno so izvozili iz Kitajske za 100 milijonov dolarjev blaga letno), Američani pa bi radi zamenjali Mao Ce Tunga s Čang Kaj Šekom.

Indijci, Burmanci in Indonezijci poznajo novo Kitajsko in menijo, da ni nobene nevarnosti za njeno agresijo. Bolj se boje ameriškega vmešavanja v Aziji. Te tri dežele nasprotujejo politiki blokov, južnoazijski pakt pa bi uveljavil tako politiko v velikem delu azijske celine. Trdijo, da je ta pakt sredstvo ameriškega ekonomskega prodiranja, ki bo imelo nezaželene politične posledice.

Medtem, ko je Churchill odpotoval v Washington in ko so si Američani zelo prizadevali prepričati svoje zaveznike, da je južnoazijski pakt potreben, je Ču En Laj obiskal Indijo in Burmo. Ob njegovem prihodu so indijski in burmanski listi pisali, da so malo državnikov tako prisrčno sprejeli in da je bil ta obisk pomemben dogodek za zgodovino Azije.

Indija, Kitajska, Burma in Indonezija so se znašle pred istim nasprotnikom v boju za iste principe: zbrani okrog gesla »Azijo Azijcem«, hočejo s sredstvom »azijsko politiko«, utrditi mir in razviti trgovino. Vse te dežele bi rade v miru gradile napredno gospodarstvo. Vojna bi preprečila vse njihove načrte. Kako nujno potrebuje Indija mir, nam pove samo tale podatek: če bodo hoteli čez 7 let imeti sedanjo življenjsko raven v Indiji, bodo potrebovali 5 milijard dolarjev.

Nacionalni dohodek dežel Južne Azije je desetkrat manjši od angleškega in dvajsetkrat od ameriškega. 73 milijonov indijskih kmetov obdeluje toliko zemlje kot 8 milijonov Američanov. Čez 20 let bo v Indiji 200 milijonov ljudi več. Hektarski donos pa je povprečno 2-krat manjši kot v Ameriki.

To so problemi, ki teže azijske dežele in ki jih Američani nočejo videti.

*

V zadnjem mesecu se je položaj na Daljnem Vzhodu zelo zaostril. V Južnokitajskem morju so kitajski lovci sestrelili angleško civilno letalo, potem pa se je približalo kitajskemu otoku Hainanu 10 ameriških bojnih ladij in ameriška letala so uničila dve kitajski letali.

Ta incident je le odraz napetega stanja na Daljnem Vzhodu; Kitajcem ni koristil, koristil je Američanom. Čang Kaj Šek je ostro napadel Kitajsko, ker meni, da se končno le dviga njegova zvezda. Neki fanatični Sing Man Rijevi pristaši so metali bombe na sedež nevtralne komisije v Koreji, ker bi radi nagnali komisijo in napadli Severno Korejo. Sing Man Ri je med svojim potovanjem po Ameriki govoril: »Vaš pokojni predsednik je dovolil komunistom, da so se uveljavili v ameriški vladi in to je eden od glavnih vzrokov današnjih azijskih problemov.« Predpisal je tudi zdravila: »Pohod na Sever, vojna do konca . . .« »Ne smemo več čakati. Ali ni boljše, da se čimprej vojskujemo, ko smo že prepričani, da se bomo morali . . . Če Kitajska ne bo osvobojena, ne bomo mogli rešiti Azije.« Znan ameriški črnuh, kardinal Spelman, ki se je prijateljsko pogovarjal s Sing Man Rijem, vzklika: »Prosim vas, ne izdajte mrtvih!« General Clark pa je pozval ameriško vlado naj napade Kitajsko, pa čeprav bi se v vojno vmešala tudi Sovjetska zveza, prekine diplomatske odnose z Moskvo in spremeni OZN v središče »križarske vojne proti komunizmu«.

Ameriški nazadnjaški vrhovi so s pomočjo azijskih zaveznikov začeli svojo najnovejšo in doslej najmočnejšo agresivno ofenzivo. Eisenhowerjeva vlada, ki jim je doslej popuščala, se je znašla v težavnem položaju: če bi se uklonila njihovim zahtevam, bi izgubila vse svoje zaveznike in ves svoj ugled po svetu in doma. Tega ni pripravljena tvegati. Zato je Sing Man Ri dobil v Ameriki letala, a nobenih obljub in zato je Eisenhower tako ostro odgovoril generalu Clarku, osmešil njegov poziv in se zavzel za mirno sožitje vseh dežel.

Toda sile reakcije so močne, so v ofenzivi; Eisenhowerjev odgovor jih je res nekoliko zmedel, a hitro so še močneje zahrumeli.

6. septembra bodo na Filipinih podpisali pakt, ki mu pravijo SEATO. V Aziji menijo, da se je ta pakt rodil iz črnih, neazijskih, nazadnjaških teženj.

Janez Voljč